

Länsstyrelsen
Värmland

Vägledning för energi- och klimatsmart upphandling av fordon och transporttjänster

Publ nr 2020:15
ISSN 0284–6845

Foton: Länsstyrelsen
Rapporten är sammanställd av Veronica Tikka och Gustav Green

Länsstyrelsen Värmland, 651 86 Karlstad
010-224 70 00, www.lansstyrelsen.se/varmland

Innehåll

Inledning

Bakgrund	1
Om vägledningen.....	2
Definitioner och roller	4

Upphandlingsprocessen

1 Styrning	5
2 Behovsanalys.....	12
3 Marknadsundersökning	15
4 Förfrågningsunderlag.....	19
5 Avtalsbeslut.....	30
6 Avrop och inköp.....	34
7 Uppföljning	38

Bilagor

Bilaga 1: Checklista	43
Bilaga 2: Goda exempel	44
Bilaga 3: Referenser	45

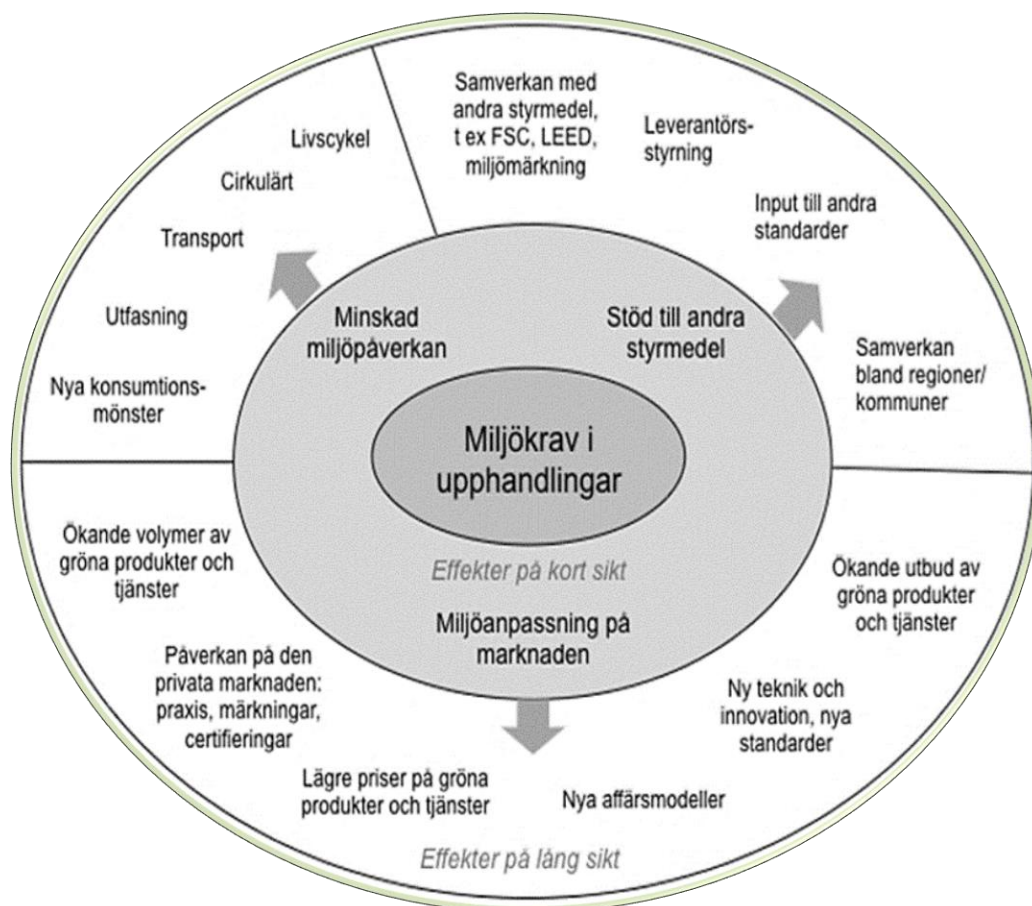
Inledning

Bakgrund

En av våra allra viktigaste uppgifter är att kunna överlämna ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen är lösta. För att lyckas med denna uppgift krävs en samhällsomställning. En viktig del i denna omställning är våra färdmedel – hur vi förflyttar oss och våra varor från en plats till en annan.

Dagens transporter utförs i stor uträkning av energi- och resurskrävande motorfordon drivna på fossila bränslen. Denna typ av transporter orsakar utsläpp som påverkar både människor och miljön samt leder till att klimatet förändras.¹

Offentliga organisationer, i Värmland så som i övriga Sverige, försöker att styra mot energieffektiva och fossilfria transporter. Ett inflytelserikt styrmedel i detta arbete är offentliga organisationers upphandlingar – vilka krav vi ställer på de varor och tjänster vi tänker köpa. Inte minst med tanke på att värdet av offentlig upphandling i Sverige uppgår till drygt 700 miljarder årligen.²

Figur 1. Sammanställning av långsiktiga och kortsiktiga effekter av miljökrav i upphandlingar från olika studier.³

¹ Naturvårdsverket. 2020. *Transporterna och miljön*.

² Upphandlingsmyndigheten, Konkurrensverket. *Statistik om offentlig upphandling 2019*. Upphandlingsmyndighetens rapport 2019:5, Konkurrensverket rapport 2019:3.

³ Dalhammar Carl och Charlotte Leire, Konkurrensverket. 2017. *Långsiktiga effekter av miljöanpassad upphandling*.

Upphandling kan användas som ett strategiskt verktyg för att åstadkomma flera positiva effekter i samhället.⁴ Energi- och klimatsmart upphandling syftar bland annat till att uppnå följande mål:

- **FN:s Agenda-2030 hållbarhetsmål om hållbar konsumtion och produktion**, med ett av delmålen (12.7) som direkt riktar sig mot att ”främja hållbara metoder för offentlig upphandling”, samt målet om **hållbar energi för alla**.
- **Sveriges miljö kvalitetsmål om begränsad klimatpåverkan**, med det långsiktiga målet att ”Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp.”
- **Den nationella upphandlingsstrategins inriktningsmål om en miljömässigt ansvarsfull offentlig upphandling**. Här står det att ”miljöanpassad upphandling bör öka, särskilt inom produktgrupper med stor miljöpåverkan, samt att miljöhänsyn och livscykelanalysperspektivet bör beaktas i upphandlingens olika faser”.

Det är viktigt att vi gör medvetna val, både privat och offentligt. Inom offentlig upphandling finns det stora möjligheter att styra riktningen åt rätt håll. För att få tips på hur du och din organisation kan bidra, läs vidare!

Om vägledningen

Länsstyrelsen Värmland har tagit fram en vägledning för energi- och klimatsmart upphandling av fordon och transporttjänster, som ska stödja arbetet att uppnå våra miljömål.

Denna vägledning har tagits fram inom projektet *Värdeskapande processtöd för energi- och klimatomställning av offentliga organisationers transporter*, som går hand i hand med Värmlands energi- och klimatstrategi för målet om *ett klimatneutralt Värmland år 2030*.

Vägledningen syftar till att vara ett processtöd vid energi- och klimatsmart upphandling av fordon och transporttjänster. Vägledningen kan användas av upphandlare, miljösamordnare, chefer, ledning och liknande, som en steg-för-steg-guide för en grönare upphandlingsprocess. Vägledningen riktar sig främst till kommuner, men den är även användbar för regioner och andra offentliga organisationer. I stora drag kan vägledningen även nyttjas för en hållbar upphandling av andra varor och tjänster.

Vägledningen finns i två versioner:

- En folder: *Energi- och klimatsmart upphandling – tips på vägen*.
- En rapport (detta dokument): *Vägledning för energi- och klimatsmart upphandling av fordon och transporttjänster*

Foldern ger en översikt av upphandlingsprocessen olika delar och spaltar upp arbetsuppgifter, ansvarsfördelning, tips samt exempel på hur organisationer kan upphandla mer energi- och klimatsmart inom fordon och transporttjänster.

⁴ Regeringskansliet. 2016. *Nationella upphandlingsstrategin*.

Detta dokument är en mer fördjupad sammanställning av aktuell kunskap och erfarenheter inom hållbar upphandling, med fokus på upphandling av fordons- och transporttjänster. Både foldern och detta dokument riktar sig mot upphandling enligt LOU.

Läsanvisning

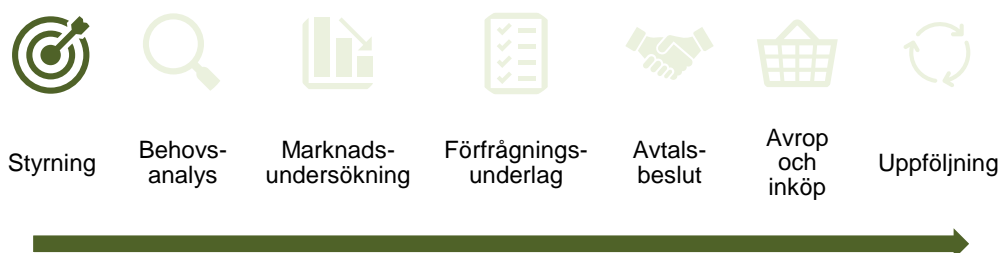
I följande kapitel (1–7) delas upphandlingsprocessen in i sju delar. Varje processdel (kapitel) inleds med en lista på relevanta uppgifter att arbeta med för en mer energi- och klimatsmart upphandling. I varje kapitel finns det förslag på vilka roller som bör ansvara för uppgifterna, tips på tillvägagångssätt och goda exempel från offentliga organisationer i landet. Rollerna beskrivs på nästa sida under avsnittet definitioner och roller. I slutet av detta dokument återfinns samtliga uppgifter i en checklista (bilaga 1), en samling av alla goda exempel (bilaga 2) och slutligen en referenslista (bilaga 3).

Definitioner och roller

Upphandlande myndighet	Avser statliga och kommunala myndigheter, såsom beslutande församlingar i kommuner och regioner och vissa offentligt styrda organ. Dessa ska följa lagen om lagen om offentlig upphandling (LOU).
Offentlig upphandling	Avser de åtgärder som upphandlande myndigheter vidtar i syfte att anskaffa varor, tjänster eller byggnadsentreprenader genom tilldelning av kontrakt över direktupphandlingsgränsen.
Inköp	Avser inköp av varor, tjänster och byggnadsentreprenader.
Inköpare	Köper in varor och tjänster (t.ex. inom förvaltning).
Avropare	Avropar från avtal (t.ex. inom förvaltning).
Upphandlare	Leder upphandlingar inom organisationen och har kunskap om lagstiftningen
Miljökompetens	Har kompetens inom miljöfrågor (t.ex. hållbarhets- eller miljöstrateg)
Slutanvändare	Använder tjänsten/varan som anskaffas.
Ledning	Högsta beslutande organ (t.ex. kommunfullmäktige).
Chef	Beslutsfattare inom organisationen (t. ex förvaltningschef).
Referensgrupp	Samlad grupp av miljökompetens, branschkompetens, upphandlingskompetens och kunskap om slutanvändarens behov.

Upphandlingsprocessen

1 Styrning

Mål	☐
Policy och riktlinjer	☐
Rutiner	☐
Samverkansmöten	☐

Tydliga styrdokument motiverar hela organisationen att arbeta med upphandlingsprocessen för att nå uppsatta mål. Det klargör också organisationens ambitioner gentemot leverantörer, medborgare och andra intressenter.

Styrdokumenterna bör beskriva organisationens färdriktning och förhållningssätt:

- Färdriktning är VAD en organisation vill uppnå. Det uttrycks i vision, mål och policy på en övergripande nivå.
- Förhållningssätt är HUR en organisation ska arbeta. Det formuleras i detaljerade riktlinjer, regler och rutiner.⁵

Mål

Ansvarig: Ledning (t. ex kommunfullmäktige)

En upphandlande myndighets upphandlingar ska utgå från antagna inriktningsbeslut och övergripande mål.⁶ Om en kommun, till exempel, har mål för transporter bör dessa användas som utgångspunkt för kravställning i transportupphandlingar.

Stöd från den högsta ledningen är en framgångsfaktor för en lyckad miljöanpassad offentlig upphandling. Det är viktigt med tydliga mål och prioriteringar som motiverar hela organisationen att arbeta strategiskt med upphandling.⁷

Operativ styrning hjälper till att förankra målen i organisationen, exempelvis genom delmål, mätetal och åtgärder. Beslutsfattare bör ta fram nyckeltal för miljömålen och koppla dem till miljökrav för olika produktgrupper. Beslutsfattare

⁵ Upphandlingsmyndigheten. 2017. *Ta fram relevanta styrdokument*.

⁶ Sveriges kommuner och landsting. 2014. *Förtroendevald i upphandlingsprocessen*.

⁷ Europeiska Kommissionen. 2016. *Att köpa grönt! En handbok om miljöanpassad offentlig upphandling*.

bör också fastställa vilken typ av statistik som ska begäras in för att kunna mäta effekten av miljökraven i relation till miljömålen.⁸

Inför en upphandling, bedöm om produktgruppen – exempelvis fordon, persontransporter, godstransporter, drivmedel eller kollektivtrafik – är relevant för miljökravställning i enlighet med förankrade mål och styrdokument för miljöarbetet inom kommunen⁹, se tabell 1. Till exempel om upphandlingen kan bidra till miljömålet om minskad klimatpåverkan.

Tabell 1: Exempel på indikatorer för bedömning av olika drivmedels påverkan på Sveriges miljömål.¹⁰

Miljömål	Indikator
Begränsad klimatpåverkan Levande sjöar och vattendrag Generationsmålet	– Nettoutsläpp av CO ₂ -ekvivalenter från drivmedelsproduktion och förbränning.
Frisk luft Ingen övergödning	– Utsläpp av partiklar från drivmedelsproduktion och förbränning. – Utsläpp av kväveoxider NO _x under användning av fordon.
Giftfri miljö Ett rikt odlingslandskap Generationsmålet	– Potentiell förändring av andelen åkermark med miljöstöd för ekologisk odling som följd av möjliggjord certifierad ekogödsel. – Förändrad använd mängd växtskyddsmedel per år som följd av användning av biprodukter från drivmedelstillverkning.
Generationsmålet	– Ökad mängd återvunnet eller biologiskt behandlat avfall.
Bara naturlig försurning	– Utsläpp av SO ₂ -ekvivalenter från drivmedlet eller drivmedlets biprodukter under livscykeln
Ingen övergödning	– Utsläpp av PO ₄ -ekvivalenter från drivmedlet eller drivmedlets biprodukter under livscykeln

En miljöspendanalys, som undersöker vilken miljöpåverkan inköp har, kan användas som ett stöd för att ta inköpsbeslut på strategisk nivå.¹¹

[Upphandlingsmyndighetens LCC-kalkyler](#) kan användas för att räkna på miljövinster av en upphandling.¹²

Det kan vara lämpligt att pilotverksamheter med goda förutsättningar visar vägen för att skapa ett bredare stöd i organisationen.

⁸ Energikontoret Skåne. 2019. *Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling – fallstudier från 7 skånska kommuner.*

⁹ Ibid.

¹⁰ Lindfors, J. et al. Biodriv Öst och Linköpings Universitet. 2020. *Transportupphandling med Sveriges miljömål i fokus.*

¹¹ Upphandlingsmyndigheten. 2020. *Miljöspendanalys.*

¹² Upphandlingsmyndigheten. 2018. *LCC-verktyg.*

Policy och riktlinjer

Ansvarig: Ledning (t. ex kommunfullmäktige)

Upphandlande myndigheter använder sig vanligtvis av en inköps- och/eller upphandlingspolicy för att styra hur inköp ska fungera i organisationen samt beskriver hur inköp ska bidra till att uppnå organisationens mål.¹³

En miljöpolicy bör anpassas till eventuella befintliga policyer och strategier avseende upphandling och hållbarhet i organisationen. Var tydlig med om det är hela myndigheten omfattas eller vissa verksamheter samt vilka produkt- och tjänstegrupper som ingår.¹⁴

Inför fordonsupphandlingar, är det bra om det finns en särskild miljöpolicy för organisationens fordonspark med både mål och delmål.

Riktlinjer är ett komplement till policyn och tydliggör för medarbetarna hur de ska agera i sitt arbete.¹⁵ Riktlinjer kan inkluderas i policyn eller upprättas separat. Generella tips inför framtagande av riktlinjer finns i rapporten [Råd vid framtagande av styrdokument och riktlinjer på hållbarhetsområdet](#), skapad av AffärsConcept på uppdrag av Energikontoret Skåne.¹⁶

Rutiner

Ansvarig: Chef (t. ex förvaltningschef)

Beslutsfattare bör etablera rutiner för hur och när miljökrav ska inkluderas i upphandling.¹⁷ Chefer kan med fördel etablera rutiner tillsammans, som exempelvis gäller samarbete mellan upphandlare och miljöansvariga.

Väldokumenterade rutiner en förutsättning för att organisationen ska fortsätta utvecklas oberoende av vilka individer som för tillfället innehar de olika berörda rollerna. Därför är det viktigt att tänka organisation, och inte individ, när olika typer av dokument upprättas.¹⁸

När det finns en klar bild över vilka mål som tydligt kan kopplas till organisationens upphandlingar, är nästa steg att prioritera de varor, tjänster och krav som kan ge mest effekt för att nå målen. Om ett mål är att minska koldioxidutsläppen är det exempelvis lämpligt att ställa effektfulla krav på produktgruppen fordon/transporttjänster eller resor.¹⁹

En värderingsmatris är ett hjälpsamt verktyg för styrning av upphandlingar. Energikontoret Skåne har utvecklat en värderingsmatris utifrån fyra kategorier avgör vilka upphandlingar som bör prioriteras för miljökravställning, se tabell 2. Bestäm exempelvis att alla upphandlingar som får över 8 poäng ska prioriteras. Välj vilket påstående under respektive kolumn (t.ex. volymvara) som stämmer för den aktuella upphandlingen. Poängskalan till vänster är poängen som påståendet ger. Gör på samma sätt för varje kolumn och slutligen addera poängen.²⁰

¹³ Upphandlingsmyndigheten. 2017. *Ta fram relevanta styrdokument*.

¹⁴ Europeiska Kommissionen. 2016. *Att köpa grönt! En handbok om miljöanpassad offentlig upphandling*.

¹⁵ Upphandlingsmyndigheten. 2017. *Ta fram relevanta styrdokument*.

¹⁶ Energikontoret Skåne. 2020. *Råd vid framtagande av styrdokument och riktlinjer på hållbarhetsområdet*.

¹⁷ Energikontoret Skåne. 2019. *Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling – fallstudier från 7 skånska kommuner*.

¹⁸ Simrishamns kommun. 2020. *10 steg för att bli en strategisk inköpsorganisation*.

¹⁹ Upphandlingsmyndigheten. 2017. *Steg 4 Prioritering av mål sam förberedelser för ett inköpsstrategiskt arbetssätt*.

²⁰ Energikontoret Skåne. 2019. *Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling – fallstudier från 7 skånska kommuner*.

Tabell 2: Ett exempel på en värderingsmatris för prioritering av upphandlingar.²¹

Poäng	Volymvara	Miljömål	Miljöpåverkan	Möjlighet att ställa krav
3	>1 miljon SEK/år	Prioriterat mål, ej uppfyllt	Stor (t.ex. påverkar många, global påverkan)	Stor möjlighet (sakkunskap, tid för uppföljning, mogen marknad, god tillgång till miljökompetens)
2	500 000–1 miljon SEK/år	Mindre prioriterat mål, ej uppfyllt	Måttlig	Måttlig möjlighet
1	<500 000 SEK/år	Prioriterat mål, uppfyllt	Liten	Liten möjlighet

En lista på prioriterade upphandlingar utifrån ett miljöperspektiv tydliggör även när miljökompetens ska inkluderas i upphandling. Det är väsentligt att den som är ansvarig för upphandlingen inkluderar miljökompetens i arbetsgruppen redan från start om miljökrav ska ställas. En ansvarig för uppföljning av miljökraven bör även utses tidigt i processen.²²

Tydliga roller och en tydlig ansvarsfördelning inom inköpsprocessen är viktigt för att undvika att delmoment faller mellan stolarna. Det kan förhindras med beskrivningar av vilka delar av processen som en befattning ska vara med i eller ansvara för, vilket även ska förankras i organisationen. På så vis säkerställs att rätt kompetens hamnar på rätt ställe vilket resulterar i en effektivare inköpsprocess och medarbetarnas tid används på ett resurseffektivt sätt.

Vanligtvis fördelas ansvaret för olika delar av upphandlingsprocessen mellan olika befattningar inom organisationen. Oftast finns det mycket sakkunskap inom organisationen och det krävs ett gott internt samarbete för att tillvarata på den kompetensen.²³ Om det finns specialistkunskap inom vissa miljöfrågor är det fördelaktigt om den funktionen är flexibel och kan delta i olika förvaltningars upphandlingar. Samarbete mellan kommuner kan även stärka miljökompetensen.²⁴ En centralisering av fordonsinköp kan också skapa bättre förutsättningar för måluppfyllelse för denna produktgrupp.

Samverkansmöten

Ansvarig: Chef (t. ex upphandlingschef)

Samverkansmöten bör ske löpande under året mellan upphandlare och ansvarig för inköp på förvaltningarna samt miljösamordnare. Samverkansmöten kan behandla de behov som anses finnas i verksamheterna, eventuella problem med befintliga ramavtal, kommande upphandlingar och andra aktuella frågor.²⁵

Förvaltningarna bör informera upphandlarna i god tid om deras upphandlingsbehov, det ger rum för planering och skapar rätt förutsättningar från start.

²¹ Energikontoret Skåne. 2019. *Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling – fallstudier från 7 skånska kommuner.*

²² Ibid.

²³ Upphandlingsmyndigheten. 2018. *Steg 2 Analys av organisationens inköp.*

²⁴ Energikontoret Skåne. 2019. *Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling – fallstudier från 7 skånska kommuner.*

²⁵ Simrishamns kommun. 2018. *Rutiner för inköpsverksamheten i Simrishamns kommun.*

Ett bra upplägg finns i Båstad kommun som har en inköpsgrupp i varje verksamhetsområde – en ”förlängd arm” – som står för kontakten med upphandlare och ansvarar för inköp samt är experter inom sitt verksamhetsområde.²⁶

Goda exempel

Tabell 3: Höganäs kommuns miljöprogram och åtgärdsplan innehåller ett mål om transporter, tillsammans med ansvarsfördelning och indikatorer.²⁷

Mål	Huvudansvarig	Målindikator
Minst 75 procent av kommunens egna och upphandlade transporter ska ske med förnybara bränslen senast 2025.	<ul style="list-style-type: none"> – Kommunens fordon: respektive förvaltning i samarbete med fordonsansvarig. – Upphandlade persontransporter: ansvariga för färdtjänst och skolskjuts. – Upphandlade tjänster med arbetsmaskiner: fordonsansvarig. – Transporter av varor: upphandlingsenheten. – De helägda kommunala bolagen ansvarar för sina fordon och upphandlade transporter 	<ul style="list-style-type: none"> – Kommunens fordon: andel fordon som drivs med förnybart bränsle i relation till totalt antal fordon, anges i procent. – Upphandlade persontransporter: andel fordon som drivs på förnybara bränslen i relation till totalt antal fordon. – Upphandlade tjänster utförda med hjälp av lastbilar, arbetsmaskiner, m.m.: andel fordon som drivs med förnybara bränslen i relation till leverantörens fordonsflotta, anges i procent.

Tabell 4: Klimatkommunerna förslag på nyckeltal inom transporter.²⁸

Nyckeltal
– Andel fossiloberoende fordon (%)
– Cykelväg i kommunen (meter per invånare)
– Andel förnybara drivmedel i transportsektorn (%)
– Nöjd-medborgar-index för gång- och cykelvägar (index 0–100)
– Befolkning i kollektivtrafiknära läge
– Andel miljöbilar i kommunorganisationen (%)
– Genomsnittlig körsträcka med personbil (mil/inv)
– Kommunanställdas flygresor (mil per anställd och år)
– Bilinnehav per invånare
– Utsläpp av växthusgaser från transporter inom kommunen som geografiskt område (ton CO ₂ -ekv/inv)
– Andel förnybara drivmedel i kommunens egna fordon (%)

²⁶ Båstad kommun. U.å. *Inköpshandbok*.

²⁷ Höganäs kommun. 2015. *Höganäs kommuns miljöprogram 2015–2025*; Höganäs kommun. 2019. *Åtgärdsplan till miljöprogrammet för 2019–2020*.

²⁸ Klimatkommunerna. U.å. *Klimatnyckeltal för kommuner*.

Tabell 5: I Ljungbys kommuns verksamhetsplan för upphandling av fordon och transporter, finns följande riktlinjer för upphandling och inköp av fordon.²⁹

Inköp av personbilar, transportfordon, lätta lastbilar och mindre bussar	
1	I första hand skall något av följande fordon väljas: <ul style="list-style-type: none"> – Fordon som drivs med el. – Fordon som drivs med andra biologiska drivmedel som biogas. – Laddhybridfordon med förnybart drivmedel som komplement.
2	Om ingen av fordonstyperna i ovanstående kategori går att välja på grund av teknik, infrastruktur och orimliga kostnader kan i andra hand något av följande fordon väljas (beslutet ska föregås av samråd med fordonsenheten och förvaltningschef): <ul style="list-style-type: none"> – Elhybridfordon med fossilfritt drivmedel som komplement. – Fordon med dieselmotor, som avses köras på fossilfritt drivmedel. – Fordon med bensinmotor, som avses köras på fossilfritt drivmedel.
3	I undantagsfall kan något annat fordon väljas. Beslutet ska föregås av samråd med fordonsenheten och godkännande ska hämtats från förvaltningschefen.

Inköp av tunga fordon och arbetsmaskiner	
I första hand skall något av följande fordon väljas: <ul style="list-style-type: none"> – Fordon som drivs med el. – Fordon som drivs med fossilfria drivmedel. 	
I undantagsfall kan något annat fordon väljas. Beslutet ska föregås av samråd med fordonsenheten och godkännande ska hämtats från förvaltningschefen.	

Upphandling av transporter	
<ul style="list-style-type: none"> – I Ljungby kommuns upphandlingar ska miljökrav ställas på transporter: – 50 % av energiförbrukningen till upphandlade transporter ska komma från fossilfria drivmedel år 2020. – Transporterna ska vara helt oberoende av fossil energi till år 2030. 	

Tabell 6: Utdrag från Älmhults kommuns policy för fordon.³⁰

Vid upphandling av fordon ska:	Vid köp av ett nytt fordon ska beställaren:
<ul style="list-style-type: none"> – Kommunens miljökrav på drivmedel följas. – Utvärderingen grundas på fordonets livscykelkostnader (LCC). – Förvaltningarna i behov av fordon delta i en referensgrupp för upphandling av fordon. 	<ul style="list-style-type: none"> – Analysera behovet som fordonet ska fylla och vilken typ av fordon som behövs – Analysera om behovet av transport kan lösas med andra färdmedel (t.ex. cykel), bättre utnyttjande av befintliga fordon eller genom att verksamheten delar bil med andra i en intern/extern bilpool. – Är transportbehovet för det tänkta fordonet mindre än 1500 mil per år ska en bilpoolslösning övervägas.

²⁹ Ljungby kommun. 2020. Verksamhetsplan För upphandling av fordon och transporter.

³⁰ Älmhults kommun. 2018. Policy för fordon i Älmhults kommun.

Tabell 7: Forshaga kommun har nedanstående rutin för miljöanpassad upphandling som syftar till att stärka samarbetet mellan upphandlare och miljö- och byggförvaltningen.³¹

Rutin
<ul style="list-style-type: none"> – Miljökrav- och sociala krav ska ställas vid alla upphandlingar. Detta sker genom att ansvarig upphandlare inför varje ny upphandling kontaktar miljö- och byggchefen vilken i samråd med sakkunniga inom miljö- och byggförvaltningen ansvarar för upprättande av miljö- och sociala krav och vilka utvärderingskriterier som bör ställas. – Miljökraven arbetas in i förfrågningsunderlaget av upphandlaren eller bifogas i förfrågningsunderlaget. Miljö- och byggchefen ansvarar för slutlig utvärdering av anbudet ur miljökravssynpunkt inom 5 dagar. – När anbudet har inkommit meddelar upphandlaren miljö- och byggchefen som ansvarar för att utvärdera hur anbudsgivarna uppfyller ställda miljökrav och utvärderingskriterier och vid behov kompletterar och kontaktar upphandlaren. – Miljö- och byggförvaltningen ansvarar för framtagandet av generella miljökravsdokument som ska användas vid alla typer av upphandlingar och inköp. – Miljö- och byggchefen finns tillgänglig under hela anbudstiden för att kunna svara på eventuella frågor från anbudsgivare. – Stickprov sker gemensamt av ansvarig upphandlare och miljö- och byggchefen/annan sakkunnig på miljö- och byggförvaltningen. Beroende på typen av miljökrav kan uppföljningen ske på flera sätt (t.ex. telefonsamtal, mejlkontakt, begära in produktblad/säkerhetsblad eller besöka leverantören eller besöka platsen där arbetet utförs). En sammanställning görs och upphandlaren tar sedan kontakt med leverantören och meddelar vad som framkommit.

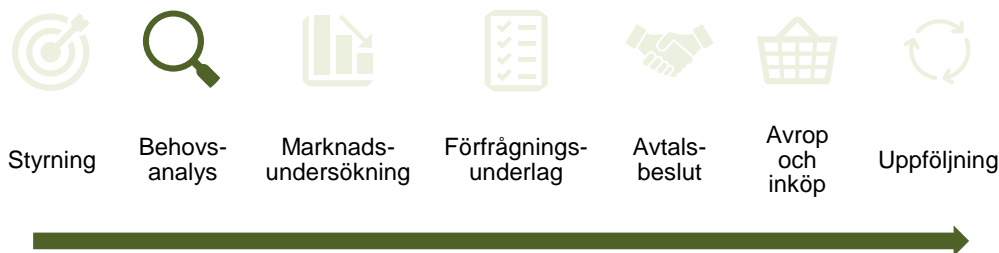
Tabell 8: Region Värmland har i deras rutin för miljökrav i upphandling bestämt vilka krav som ska ställas och vem som är ansvarig i olika typer av upphandlingar.³²

Typ av upphandling	Krav som ska ställas	Ansvarig
Miljöprioriterad upphandling, nivå 1	<ul style="list-style-type: none"> – Grundkrav. – Uppförandekod för leverantörer. – Utökade miljökrav. 	– Miljösamordnare.
Miljöprioriterad upphandling, nivå 1	<ul style="list-style-type: none"> – Grundkrav. – Uppförandekod för leverantörer. – Utökade miljökrav. 	– Upphandlare (miljösamordnare vid behov).
Övrig upphandling	<ul style="list-style-type: none"> – Grundkrav. – Uppförandekod för leverantörer. – Upphandlingsmyndighetens baskrav om krav finns framtagna och är relevanta att ställa. 	– Upphandlare.

³¹ Forshaga kommun. 2019. *Rutin för miljöanpassad upphandling*.

³² Region Värmland. 2019. *Miljökrav i upphandling*.

2 Behovsanalys

Identifiering av behov	☐
Referensgrupp	☐
Analysering och beskrivning av behov	☐

Behovsanalysen ska resultera i ett klart och avgränsat behov som behöver tillgodoses samt ett beslut om upphandling ska genomföras eller om befintliga avtal kan användas. Specifikationen av vad som ska köpas in med rätt kvalitet, volym, risk, villkor samt krav delas sedan upp i ”skall”- och ”bör”-krav.³³

Identifiering av behov

Ansvarig: Förvaltning

Det är viktigt att identifiera samtliga behov som behöver uppfyllas i upphandlingen. Flera verksamhetsområden kan komma att beröras och upphandlingen kan med fördel samordnas. För att säkerställa att upphandlingen motsvarar nuvarande och framtida behov bör slutanvändarna involveras i ett tidigt skede. Den interna informationssamlingen kan bestå av workshops, fokusgrupper, intervjuer eller enkäter.³⁴ Identifieringen av behoven ska resultera i ett underlag till upphandlaren inför en upphandling.

Tabell 9: Exempel på frågor att resonera kring vid identifiering av behov.³⁵

- Vilka typer av resor behöver utföras? Går det att ersätta en del av mötena med webbmöten?
- Vilka typer av fordon behövs till dessa resor? Behövs det en stor bil eller räcker det med en liten? Går det att hyra ett anpassat fordon när behov finns? Kan cykel, gång eller kollektivtrafik vara ett alternativ?
- Hur ofta ska transporter ske och hur långt?
- Hur många bilar behövs egentligen? Kan behovet minska vid bättre planering och delning av fordon mellan olika verksamheter?
- Utnyttjas poolbilarna dygnet runt eller går det att samutnyttja med andra genom att köpa bilpoolstjänster där bilarna används av hushåll på kvällar och helger?

Om upphandlingen ersätter ett tidigare avtal, är det viktigt att behovsanalysen innehåller en utvärdering av det nuvarande avtalet. Utvärderingen kan inkludera

³³ Nacka kommun. U.å. *Nacka kommuns inköpsprocess*.

³⁴ Upphandlingsmyndigheten. 2018. *Behovet*.

³⁵ BioDriv Öst. 2020. *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter*; Vägverket. 2006. *Handbok för bättre kommunala tjänsteresor*.

för och nackdelar med nuvarande avtal, lärdomar att ta med inför nästa avtal samt en lista med viktiga krav.³⁶

Guiden [Lastcyklar i kommunal verksamhet](#) kan användas som ett stöd för kommuner som vill öka andelen elassisterade lastcyklar, som ersättning för fossilbränsle drivna transporter, i den egna verksamheten och bland allmänheten.³⁷

Genom att samlasta leveranser till verksamheten via en central har kommuner möjlighet att minska antalet leveranser, antal körda kilometer och därmed utsläppen. Läs mer om samordnad varudistribution på <http://www.samordnadvarudistribution.com/>.

[SKL Kommentus](#) upphandlar ramavtal som kommuner direkt kan avropa från. Generellt gäller det ”basmat”-upphandlingar och inte strategiskt viktiga upphandlingar. SKL Kommentus kan däremot användas som ett strategiskt verktyg för att påverka många leverantörer samtidigt via rikstäckande avtal.³⁸

Referensgrupp

Ansvarig: Upphandlare

Inför en upphandling bör en referensgrupp skapas bestående av olika kompetenser som är relevanta för upphandlingen i fråga, så som: miljökompetens, branschkompetens, upphandlingskompetens och kunskap om inköparens/slutanvändarens behov.³⁹

En grupp som består av samlade kompetenser skapar goda förutsättningar för en lyckad upphandlingsprocess och optimerar balansen mellan beställarbehov, funktionskrav samt miljökrav. Sakkunskap krävs för att kunna ställa miljökrav, för att kunna anpassa dem efter organisationens målsättningar och förutsättningar samt för att kunna göra avvägningar mot andra krav på produkten/tjänsten.⁴⁰

Analysering och beskrivning av behov

Ansvarig: Referensgrupp

Identifierade behov ska analyseras utifrån den upphandlande myndighetens förutsättningar och möjligheter att tillgodose behovet.⁴¹

Det finns olika typer av analyser som kan utföras för att väga alternativ mot varandra, exempelvis en SWOT-analys (strengths, weaknesses, opportunities, threats). Inom fordon och transporttjänster kan en livscykelanalys (LCA) användas för att ta reda på var den största miljöpåverkan sker och vilka krav som ger störst effekt.⁴²

I slutskedet av behovsanalysen, ska de analyserade behoven tydligt beskrivas för att potentiella leverantörer enkelt ska förstå vad det är som efterfrågas.⁴³ En kommunikator kan involveras i arbetet med att förmedla behoven och skapa intresse inför en kommande upphandling.⁴⁴

³⁶ Häbo Kommun. 2014. *Riktlinjer. Bilaga 2: Checklista inför upphandling.*

³⁷ Energikontor Sydost. U.å. *Lastcykel.*

³⁸ SKL Kommentus. *Telefonsamtal 2020-04-20.*

³⁹ Energikontoret Skåne. 2019. *Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling – fallstudier från 7 skånska kommuner.*

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Upphandlingsmyndigheten. 2018. *Behovet.*

⁴² Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Få en överblick av inköpen med spendanalys.*

⁴³ Upphandlingsmyndigheten. 2018. *Behovet.*

⁴⁴ Ibid; Simrishamns kommun. 2018. *Rutiner för inköpsverksamheten i Simrishamns kommun.*

Goda exempel

Tabell 10: Simrishamns kommun och Nackas kommun har checklistor för utförandet av behovsanalyser. Nedan är kommunernas punkter sammanförda.⁴⁵

Checklista	
–	Hur har tidigare avtal fungerat? Finns tidigare leverantörsuppföljningar? SWOT analys?
–	Vem kommer att använda avtalet? Sakägaranalys?
–	Hur mycket handlar vi för? Spendanalys?
–	Vad ska avtalet omfatta? Vilka är våra framtida behov? Förändringar? Miljöaspekter? Skapa en preliminär kravspecifikation?
–	Vilka lagar och styrdokument måste vi ta hänsyn till?
–	Behöver vi se över vårt interna arbete inom avtalsområdet? Bästa praxis inom området?
–	Vad vill vi förbättra genom inköpet?
–	Vilken är vår tidsplan och budget?
–	Behövs MBL-förhandling och facklig information?
–	Vem är beslutsfattare enligt delegationsordningen?

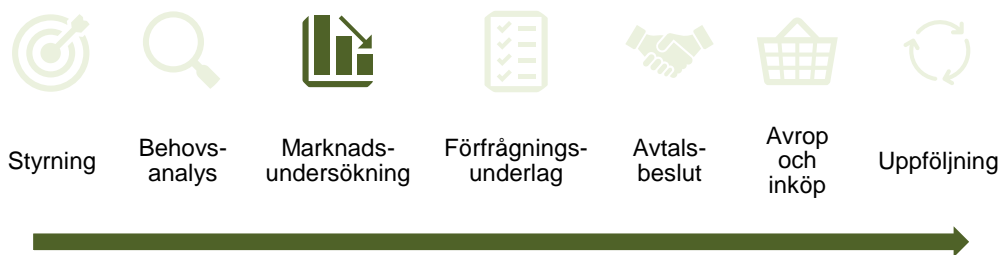
Tabell 11: Inom kollektivtrafiken i Stockholms län används främst följande drivmedelsalternativ: El, etanol, biogas och biodiesel. I nedanstående SWOT-analys har 2050 Consulting undersökt drivmedels styrkor, svagheter, möjligheter och hot, för användning i busstrafiken inom Stockholms län. Observera att även andra drivmedel kan bli aktuella, exempelvis vätgas.⁴⁶

	Styrkor	Svagheter	Möjligheter	Hot
Elfordon	<ul style="list-style-type: none"> – Inga utsläpp av partiklar. – Hög energi-effektivitet. – Låga underhållskostnader. – Låg ljudnivå. 	<ul style="list-style-type: none"> – Lång laddningstid. – Relativt kort räckvidd. – Inlåsningseffekt i laddinfrastruktur. – Inte fullt tekniskt utvecklad. 	<ul style="list-style-type: none"> – Snabb teknisk utveckling av batterier. – Möjlighet att nå målet om energi-effektivisering. 	<ul style="list-style-type: none"> – Osäkerhet kring tillgång på batteriernas ädelmetaller.
Etanol	<ul style="list-style-type: none"> – Lång räckvidd. – Lång erfarenhet inom SL-trafiken. – Välutvecklat bränsle. 	<ul style="list-style-type: none"> – Produceras främst från vete, majs och sockerrör – Kräver nya fordon 	<ul style="list-style-type: none"> – Potential i livsmedelsavfall och skogsrester. 	<ul style="list-style-type: none"> – Få leverantörer av drivmedel. – Endast en tillverkare av bussar (Scania).
Biogas	<ul style="list-style-type: none"> – Låga partikelutsläpp. – Hög klimatnytta. – Baseras till stor del på avfall- och restprodukter. 	<ul style="list-style-type: none"> – Kräver nya fordon. – Kostsam tankinfrastruktur. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ökad matavfallsinsamling. – Bred råvarubas. – Ökad efterfrågan på avancerade drivmedel. 	<ul style="list-style-type: none"> – Begränsat utbud av fordonsmodeller. – Ökat fokus på energi-effektivitet.
Biodiesel	<ul style="list-style-type: none"> – Lång räckvidd. – Befintlig drivmedelinfrastruktur kan användas. 	<ul style="list-style-type: none"> – Brist på hållbara råvaror. 	<ul style="list-style-type: none"> – Möjlighet att använda skogsrester som råvara. 	<ul style="list-style-type: none"> – Utfasning av PFAD minskar tillgången. – Brist på drivmedel på grund av stor efterfrågan.

⁴⁵ Nacka kommun. U.å. Nacka kommuns inköpsprocess; Simrishamns kommun. 2018. Rutiner för inköpsverksamheten i Simrishamns kommun.

⁴⁶ 2050 Consulting, Scandinavian Biogas. 2018. Framtidens kollektivtrafik i Stockholms län. En framtidsstudie över olika drivmedelsval och möjligheter att använda el och biogas i kollektivtrafiken.

3 Marknadsundersökning

Lista potentiella anbudsgivare	☐
Leverantörsdialog	☐
Bevakning av marknaden	☐

Marknadsanalysen syftar till att samla kunskap om vad marknaden erbjuder och vilka leverantörer som finns, om de lokala förutsättningarna samt vilka krav som är rimliga.⁴⁷

Tänk på att marknaden är föränderlig och att mycket kan hända på kort tid. Avstämningsmöten med leverantörer under avtalet kan därför med fördel användas som en vidare marknadsanalys.⁴⁸

Lista potentiella anbudsgivare

Ansvarig: Förvaltning och miljökompetens

En marknadsundersökning kan inledas med skapandet av en lista med möjliga anbudsgivare. Exempelvis kan en skrivbordsundersökning, med internetsökningar och telefonsamtal, om vilka leverantörer som finns och hur dem beskriver sig själva eller hur andra beskriver dem ge grundläggande information.⁴⁹

Leverantörsdialog

Ansvarig: Referensgrupp

Marknadsdialog är ett effektivt sätt att få in nya perspektiv samtidigt som det skapar intresse inför en kommande upphandling och kan leda till nya samarbetspartners.⁵⁰

Det är en god idé att kontakta ett flertal leverantörer, branschorganisationer och/eller andra upphandlande organisationer som har erfarenhet av upphandling av den aktuella varan eller tjänsten. På detta sätt kan en objektiv bild skapas av det som ska anskaffas och det ger en god bild av vilka lösningar som finns eller kan utvecklas.⁵¹

⁴⁷ Energikontoret Skåne. 2019. *Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling – fallstudier från 7 skånska kommuner.*

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ BioDriv Öst. 2020. *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter.*

⁵⁰ Catharina Piper, Moll Wendén. 2020. *Heldagsutbildning inom energi- och klimatsmart upphandling av fordon och transporttjänster 2020-06-09.*

⁵¹ Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Marknadsanalys.*

Eftersom själva upphandlingen oftast är skriftlig kan finnas fördelar med en muntlig leverantörsdialog under förarbetet då det inte sällan ger oväntad information som är värdefull för utformningen av förfrågningsunderlaget.⁵²

Dialogmöten kan sättas upp med aktörer enskilt eller i grupp. Det är viktigt att undvika att endast vissa leverantörer kan få ett försteg. Se till att ha en tydlig agenda och uttalat syfte samt att dokumentera det som kommer fram under dialogerna. Resultatet av leverantörsdialogen ska sedan finnas tillgänglig för alla potentiella anbudsgivare.⁵³ Exempelvis kan det vara bra att lyssna in leverantörernas tankar om den aktuella branschen samt exempel på bra och dåliga fordons- och transportupphandlingar som dem har varit med om.

Tabell 12: Exempel på relevanta fordonsfrågor i dialog med potentiella leverantörer.⁵⁴

- Hur många miljöfordon har företaget? Vilka sorter?
- Hur fungerar det att tanka i området?
- Hur tänker företaget om miljöfordon framöver, vad vill de satsa på?
- Vad skulle få företaget att skaffa fler miljöfordon?

Tabell 13: I leverantörsdialogen kan även hypotetiska krav testas. Se följande nedan för exempel på formuleringar.⁵⁵

- Hur skulle det fungera för ert företag om vi ställde krav på 100/80/60 % biogas/el från avtalsstart?
- Hur ställer ni er till en trappa med ökande krav så att år 1 ska 50 % av transportarbetet ske med el eller biogas, år 2 ska det vara 70 % och att det är sedan är lägsta nivån under år 3 och 4?

Den lokala marknadssituationen bör avgöra vilken nivå som kraven kan läggas på. Det är viktigt att de krav som ställs ska kunna gå att verifieras och/eller kontrolleras. Under behovs- och marknadsanalysen kan därför en undersökning utföras för att få kunskap om vilka verifikationer, certifieringar, rapporteringssystem och annan dokumentation som finns tillgängliga inom den aktuella branschen.⁵⁶

Den upphandlande myndigheten kan med fördel anordna en öppen hearing där flera parter, exempelvis så som fordonsleverantörer och leverantörer som kan bidra till förbättrad ladd- eller tankinfrastruktur, bjuds in. Genom öppna frågor och diskussioner kan den upphandlande myndigheten få en bättre helhetsbild av hur marknaden ser ut och vad som kan utvecklas.⁵⁷

Förutom olika typer av möten går det även skicka ut en enkät, en Request for information (RFI) eller en remiss av förfrågningsunderlag alternativt delar av förfrågningsunderlaget, för att få in marknadens synpunkter på den kommande upphandlingen.⁵⁸

⁵² BioDriv Öst. 2020. *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter.*

⁵³ Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Tidig dialog.*

⁵⁴ BioDriv Öst. 2020. *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter.*

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Örebro kommun. 2014. *Riktlinjer för hållbar upphandling.*

⁵⁷ Catharina Piper, Moll Wendén. 2020. *Heldagsutbildning inom energi- och klimatsmart upphandling av fordon och transporttjänster 2020-06-09.*

⁵⁸ Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Tidig dialog.*

Bevakning av marknaden

Ansvarig: Förvaltning och miljökompetens

Marknaden behöver bevakas även under avtalsperioden. Marknadsförändringar kan både innebära leveransrisker och möjligheter till bättre affärer. Det kan exempelvis handla om tillgång till ersättande varor eller tjänster.⁵⁹ Den löpande marknadsbevakningen kan ske genom en nära dialog med leverantören, med andra leverantörer och branschorganisationer, eller bevakning av mässor.⁶⁰

För framtidsspaning, läs till exempel [Trafikanalys rapporter om vägfordonsflottans framtid](#).

Det är även viktigt att hålla koll på ny lagstiftning. Därutöver kan nya vägledningar och verktyg vara till hjälp för utvecklingen av miljö- och klimatsmart upphandling.⁶¹

Tabell 14: Exempel på lagar att ta följa i upphandling av fordon och transporttjänster.

- Lag (2010:598) om hållbarhetskrav för biodrivmedel och flytande biobränslen.
- Lag (2011:846) om miljökrav vid upphandling av bilar och vissa kollektivtrafiktjänster.
- Lag (2016:1145) om offentlig upphandling.

Goda exempel

Tabell 15: Upphandlingsmyndigheten och Simrishamns kommun har checklistor att använda vid marknadsundersökning. I tabellen är deras punkter samlade.⁶²

Checklista

- Vilka leverantörerna finns på marknaden? (befintliga, potentiella och nya leverantörer)
- Vilka leverantörer är bäst/sämst? Varför? (t. ex. hur stor andel fossilfria bränslen använder de idag? kan de redovisa klimatpåverkan av sina transporter? hur ser transportvägarna ut?)
- Vilka kriterier bör vi ta hänsyn till för att utvärdera olika leverantörer?
- Vad erbjuder marknaden utifrån det behov som vi har? (på www.miljofordon.se går att få fram vilka fordon som finns att köpa i Sverige samt sortera på olika miljöbilsdefinitioner och drivmedel)
- Sker konkurrensen på marknaden genom pris eller kvalitet?
- Kan leverantörerna på marknaden uppfylla uppställda krav? (t.ex. är det möjligt att serva/tanka/ladda i de områden fordonen ska köra, se t. ex [planeringsverktyg för infrastrukturbyggnad av förnybara drivmedel och laddstationer](#))

⁵⁹ Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Tidig dialog*.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Catharina Piper, Moll Wendén. 2020. *Heldagsutbildning inom energi- och klimatsmart upphandling av fordon och transporttjänster 2020-06-09*.

⁶² Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Marknadsanalys*; Simrishamns kommun. 2018. *Rutiner för inköpsverksamheten i Simrishamns kommun*.

Tabell 16: Information om hur Sollentunas kommun genomförde leverantörsdialog inför en upphandling av ett ramavtal för flyttjänster, med resultatet att kommunen fick en tydligare bild av vilka miljökrav som var rimliga att ställa i upphandlingen.⁶³

Genomförande av leverantörsdialog

- Upphandlingsansvarig tog kontakt med totalt åtta potentiella leverantörer, samt representanter från två branschorganisationer, och bjöd in till separata dialogmöten.
- Leverantörerna fick information om upphandlingens tänkta upplägg och fick berätta om vilka tjänster deras respektive företag kunde erbjuda kommunen för tjänster.
- Då kommunen relativt nyligen börjat arbeta med miljökrav var bland annat detta en fråga som diskuterades under dialogmötena.
- Leverantörerna fick även möjlighet att återkoppla kring hur de ansåg att kommunen kunde förbättra sina upphandlingar inom denna bransch för att främja tydlighet och undvika framtida överprövningar.

Tabell 17: Information om hur Kommunalförbundet Kollektivtrafikmyndigheten i Västernorrlands använde leverantörsdialog för att minska de kostnadsdrivande delarna i kollektivtrafiken, som resulterade att de redan år 2018 hade uppnått miljömålet för år 2020.⁶⁴

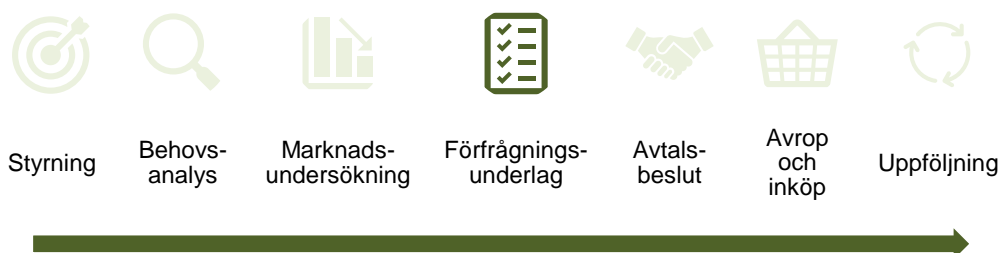
Genomförande av leverantörsdialog

- Organiserade arbetet internt med representanter från olika delar av organisationen, som tillsammans utgjorde en projektgrupp. De tog även in konsultstöd inom upphandling, juridik och miljöområdet.
- Arbetet inleddes med en dialog med trafikföretagen för att få ett underlag kring hur branschen ser på denna typ av trafik i länet.
- De genomförde enskilda dialoger och gemensamma möten med samtliga leverantörer.
- I upphandlingen utgick de från den branschgemensamma standard som finns framtagen av Svensk kollektivtrafik.
- Under arbetets gång arrangerades möten med kommunerna och landstinget för att inhämta synpunkter.
- Dialogen gjorde att de kunde sätta upp krav på miljö- och resandeincitament som troligtvis inte gjorts annars.
- I vissa delar av upphandlingen ställde de funktionskrav, bland annat då det gällde målen och miljöprogrammet. Tidigare har de ställt många specifika krav på t. ex. exakt vilka bussar som ska användas.

⁶³ Upphandlingsmyndigheten. 2018. *Sollentuna kommun, Flyttjänster*.

⁶⁴ Upphandlingsmyndigheten. 2018. *Kollektivtrafikmyndigheten i Västernorrlands län, Kollektivtrafik*.

4 Förfrågningsunderlag

Grön rubrik	☐
Administrativa villkor	☐
Krav på leverantören	☐
Krav på föremålet	☐
Kommersiella villkor	☐
Uppföljningsplan	☐

Förfrågningsunderlaget (upphandlingsdokumentet) ska innehålla samtliga handlingar för upphandlingen. Det ska ge all relevant information för att leverantörer ska kunna lämna anbud som stämmer överens med det som efterfrågas i den aktuella upphandlingen.⁶⁵

Upphandlingen ska genomföras i linje med LOU och upphandlingsprinciperna, se tabell 18. Vid kravställning är det viktigt att de krav som den upphandlande myndigheten ställer har en koppling till den vara eller tjänst som köps.⁶⁶

Tabell 18: Grundläggande upphandlingsprinciper.

- **Icke diskriminering:** Innebär ett förbud mot att diskriminera leverantörer på grund av deras nationalitet.
- **Likabehandling:** Innebär att alla leverantörer ska ges samma förutsättningar. Alla leverantörer måste till exempel få tillgång till samma information samtidigt.
- **Proportionalitet:** Innebär att kraven och villkoren i upphandlingen ska stå i rimlig proportion till det som upphandlas.
- **Öppenhet:** Innebär att upphandlingar ska präglas av öppenhet och förutsebarhet.
- **Ömsesidigt erkännande:** Innebär att intyg och certifikat som har utfärdats av en medlemsstats myndigheter ska gälla också i övriga EU och EES länder.
- **Konkurrens:** Innebär att en upphandling inte får utformas i syfte att undanta den från lagens tillämpningsområde och får inte heller utformas i syfte att begränsa konkurrensen så att vissa leverantörer gynnas eller missgynnas på ett otillbörligt sätt.
- **Miljö och sociala hänsyn:** Innebär att en upphandlande myndighet bör beakta miljöhänsyn, sociala och arbetsrättsliga hänsyn vid upphandling om upphandlingens art motiverar detta.

⁶⁵ Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Utforma upphandlingsdokument*.

⁶⁶ Lag (2016:1145) om offentlig upphandling.

Grön rubrik

Att välja en grön rubrik förtydligar för anbudsgivarna vad det är som önskas och visar att produktens eller tjänstens miljöprestanda kommer utgöra en viktig del i avtalet.⁶⁷

Administrativa villkor

Ansvarig: Upphandlare

Förfrågningsunderlaget inleds med en anbudsinvitan som innehåller övergripande information om upphandlingen och följs av de administrativa villkoren, det vill säga de formella villkor som gäller för att leverantörer ska kunna lämna anbud.⁶⁸ Det inkluderar bland annat val av upphandlingsförfarande samt hur den upphandlande myndigheten behandlar frågor och svar.

Det finns ett flertal upphandlingsförfaranden inom offentlig upphandling och upphandlingsprocessen ser olika ut beroende på val av förfarande. Det är den upphandlande myndigheten som väljer vilket förfarande som är lämpligt för den aktuella upphandlingen, med hänsyn till det beräknade värdet av det som anskaffas. Tröskelvärdena avgör om en upphandling ska ske enligt de direktivstyrda eller de nationella reglerna.⁶⁹ Vid val av upphandlingsförfarande, överväg i vilka skeden som miljökrav och miljöhänsyn kan tillämpas.⁷⁰

Tabell 19: Exempel på upphandlingsförfaranden.⁷¹

Öppet förfarande
<ul style="list-style-type: none">– Alla aktörer får lämna anbud.– Alla anbudsgivare som uppfyller villkoren för godkännande/underkännande har rätt att få sitt anbud bedömt.– Detta förfarande ger störst valmöjlighet bland potentiella miljövänliga lösningar.– Det går inte att välja vilka som bjuds in att lämna anbud exempelvis utifrån deras miljötekniska kapacitet.
Begränsad förfarande
<ul style="list-style-type: none">– Gör det möjligt att bedöma den miljötekniska kapaciteten i förväg och begränsa antalet aktörer som bjuds in att lämna anbud.– Minst fem aktörer måste bjudas in att lämna anbud, förutsatt att det finns tillräckligt många lämpliga kandidater.– Detta stegvisa förfarande kan göra det lättare att avgöra vilken miljöprestanda som är lämplig att sträva efter i specifikationer, tilldelningskriterier och klausuler om fullgörande av kontrakt.– Genom att begränsa antalet deltagare finns dock risken att anbud med hög miljöprestanda missas.
Konkurrensutsatta förfarandet med förhandling och konkurrenspräglad dialog
<ul style="list-style-type: none">– Dessa förfaranden kan exempelvis användas för inköp som kräver en anpassning av befintliga lösningar, utformning eller innovation.– Det för med sig en flexibilitet som inte finns i de öppna och selektiva förfarandena och kan ge utrymme för att miljökravens inverkan på kostnaden förstås och kontrolleras bättre.– Båda förfarandena kräver dock en viss kunskap och erfarenhet när det gäller att arbeta med leverantörer för att nå bäst resultat.

⁶⁷ Europeiska Kommissionen. 2016. *Att köpa grönt! En handbok om miljöanpassad offentlig upphandling.*

⁶⁸ Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Information om upphandlingen och administrativa villkor.*

⁶⁹ Upphandlingsmyndigheten. 2011. *Upphandlingsprocessen steg för steg: Vägledning för upphandlare.*

⁷⁰ Europeiska Kommissionen. 2016. *Att köpa grönt! En handbok om miljöanpassad offentlig upphandling.*

⁷¹ Ibid.

Krav på leverantören

Ansvarig: Referensgrupp

Krav på leverantören syftar till att bedöma leverantörens lämplighet att verkställa ett upphandlingskontrakt. Den upphandlande myndigheten kan utöver obligatoriska och frivilliga uteslutningsgrunder, som till exempel ekonomisk brottslighet och brist på efterlevnad av miljölagar, besluta om kvalificeringskrav för leverantörer.⁷²

Kvalificeringskrav kan omfatta leverantörers ekonomiska, finansiella, tekniska och yrkesmässiga kapacitet samt behörighet att utöva yrkesverksamhet.⁷³

Tabell 20: Exempel på urvalskriterier för teknisk och yrkesmässig förmåga.⁷⁴

- Personalresurser och tekniska resurser
- Erfarenhet och referenser
- Personalens utbildnings- och yrkesmässiga kvalifikationer (om det inte utvärderas som ett tilldelningskriterium)
- Miljöledningssystem (t.ex. EMAS, ISO 14001)
- Förvaltnings-/spårbarhetssystem för leverantörskedjan
- Varuprover
- Intyg om bedömning av överensstämmelse

Krav på leverantörens miljöledningssystem eller personalens utbildnings- och yrkesmässiga kvalifikationer kan ställas om ett kvalificeringskrav. Till exempel, om upphandlingen avser vägtransporttjänster är det en god idé att kontrollera att förarna har fått utbildning i miljövänlig körning för att minska bränsleförbrukningen och utsläppen.⁷⁵

Tabell 21: Exempel på hur krav på miljöledningssystem kan utformas.⁷⁶

Leverantören ska vid avtalsstart ha ett miljöledningssystem för att successivt minska miljöpåverkan från uppdraget. Systemet ska omfatta den verksamhet som utför transporterna, inklusive underleverantörer, och ska minst inkludera följande delar:

- en införd miljöpolicy
- rutiner som säkerställer att lagar och föreskrifter som berör verksamheten efterlevs
- rutiner för kontinuerlig redovisning av fordonsflottans miljöprestanda
- rutiner och metoder som säkerställer att miljökrav följs i enlighet med avtalet, inklusive rutiner för att hantera avvikelser
- rutiner och metoder för redovisning och rapportering till den upphandlande myndigheten vid uppföljning.

Krav på leverantörens miljötekniska kapacitet kan innefatta teknisk kompetens att skapa så lite avfall som möjligt, förebygga spill av förorenande ämnen, minska bränsleförbrukningen eller minimera störningar av livsmiljöer.⁷⁷

⁷² Upphandlingsmyndigheten. 2011. *Upphandlingsprocessen steg för steg: Vägledning för upphandlare*; Europeiska Kommissionen. 2016. *Att köpa grönt! En handbok om miljöanpassad offentlig upphandling*.

⁷³ Europeiska Kommissionen. 2016. *Att köpa grönt! En handbok om miljöanpassad offentlig upphandling*

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Catharina Piper, Moll Wendén. 2020. *Heldagsutbildning inom energi- och klimatsmart upphandling av fordon och transporttjänster 2020-06-09*.

⁷⁷ Ibid.

Tabell 22: Exempel på frågor som kan ställas om leverantörernas miljötekniska kapacitet.⁷⁸

- Har företaget tidigare erfarenhet av att fullgöra miljöanpassade kontrakt på ett hållbart sätt?
- Har företaget anställt eller har på annat sätt tillgång till personal med de utbildnings- eller yrkesmässiga kvalifikationer och den erfarenhet som krävs för att hantera de miljörelaterade delarna av kontraktet?
- Har företaget de tillgångar som krävs för att garantera kvaliteten hos de miljömässiga aspekterna i kontraktet (t.ex. tillgång till relevanta tekniska organ och åtgärder)?

Krav på föremålet

Ansvarig: Referensgrupp

Kravspecifikationen i upphandlingsdokumenten består av krav på upphandlingsföremålet. Varje krav, motiv till varför kravet ställs och hur anbudsgivaren ska visa att kravet uppfylls bör beskrivas.⁷⁹

Det är viktigt att endast ställa mätbara miljökrav som går att kontrollera, utvärdera och följa upp. Det bör finnas en tydlig koppling mellan miljökrav och miljömålets nyckeltal för att kunna utvärdera effekten av kraven.⁸⁰

Tabell 23: Olika alternativ för att ta fram relevanta miljökrav.⁸¹

- Upphandlingsmyndighetens kriteriebibliotek
- Krav ur en miljömärkning
- Författningsreglerade krav (t.ex. fordon)
- Andra upphandlande myndigheters krav
- Utveckla egna miljökrav

[Upphandlingsmyndighetens kriteriebibliotek](#) har krav på tre olika nivåer: bas, avancerad och spjutspets. Spjutspets efterfrågar det bästa tillgängliga alternativet på marknaden med hänsyn till hållbarhetsaspekter. Bas är en undantagsnivå som ska användas när de andra nivåerna inte är tillämpbara.⁸²

Vid förfrågningar av goda exempel från andra organisationers liknande upphandlingar kan det även vara bra att fråga om det finns frågor och svar samt överprövningar, så att exemplet inte är felaktigt. Kolla även in frågor och svar på [Upphandlingsmyndighetens frågeportal inom hållbarhet](#).

Om miljökrav från externa källor används är det viktigt att bestämma ambitionsnivån på miljökraven utifrån organisationens förutsättningar för att ställa och följa upp krav. Ta hänsyn till organisationens politiska mål och styrdokument, tillgänglig miljökompetens för kontroll vid anbudssvar och uppföljning under avtalstiden, samt informationsinsamling och budget.⁸³

⁷⁸ Europeiska Kommissionen. 2016. *Att köpa grönt! En handbok om miljöanpassad offentlig upphandling*.

⁷⁹ Sveriges Kommuner och Regioner. 2020. *Upphandlingsdokument (förfrågningsunderlag), krav*.

⁸⁰ Energikontoret Skåne. 2019. *Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling – fallstudier från 7 skånska kommuner*.

⁸¹ Catharina Piper, Moll Wendén. 2020. *Heldagsutbildning inom energi- och klimatsmart upphandling av fordon och transporttjänster 2020-06-09*.

⁸² Upphandlingsmyndigheten. 2017. *Krav i olika nivåer*.

⁸³ Energikontoret Skåne. 2019. *Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling – fallstudier från 7 skånska kommuner*.

Tabell 24: Exempel på frågor att beakta vid fastställande av egna miljökrav.⁸⁴

- Är kraven ändamålsenliga?
- Är kraven proportionerliga, förutsägbara och icke diskriminerande?
- Är kriterierna möjliga att jämföra och utvärdera (finns olika analysmodeller)?
- Kan kraven kontrolleras och följas upp?
- Kan kraven förbättra?
- Är kraven tydligt formulerade?
- Är kraven förenliga med andra krav eller tekniska specifikationer i förfrågningsunderlaget?

Det finns många olika sätt att utforma kravställningen.

Tabell 25: Exempel på modeller för kravställning.

- **Trappstegsmodell:** Upptrappning av krav under avtalet.
- **Bonusmodell:** Miljöprestanda påverkar viktning av anbudspriset och ger ett reducerat mervärdespris.
- **Omställningsplan:** Parterna kommer tillsammans överens om hur omställningen till en förbättrad miljöprestanda ska gå till under avtalsperioden, för att nå miljömål X till år Y.
- **Koldioxidbubbla:** Anger den maximala mängden koldioxid som leverantören får släppa ut under uppdragets utförande, under hela avtalsperioden.

Vilka procentsatser som ska gälla i upphandlingen bör bestämmas efter marknadsundersökningen, utifrån vilka fordon som är lämpliga för tjänsten och möjligheten att serva, tanka, ladda i de områden fordonen ska köra.⁸⁵

Se till att miljökraven anpassas till en dynamisk marknad och pågående teknikutveckling, med ändringar i miljöklassningen av fordon och ibland brist på vissa bränslesorter. Vid långa avtal bör miljökrav ställas så att det möjliggör att den senaste uppdaterade standarden, villkoren för certifikat eller miljöklassningen följs. Exempelvis vid nyanskaffning av fordon, ställ krav på att tillämplig miljöklassning ska användas, det vill säga senaste etablerade Euroklass som används på marknaden.⁸⁶ Om syftet med miljökravet är att öka andelen förnybart bränsle, bör fokuset ligga på att fasa ut fossila bränslen istället för att ställa fossilfria alternativ mot varandra.⁸⁷

Tabell 26: Exempel på utformning av krav på förnybart drivmedel.⁸⁸

Samtliga fordon som används för att utföra transporttjänsten ska drivas med förnybart drivmedel. Med förnybara drivmedel menas att ett fordon drivs på något av följande drivmedel:

- Bioetanol (ED95/E85/75)
- El producerad med vatten-, vind-, sol-, vågkraft och/eller biobränslen. Grön el-avtal ska finnas där fordonen långtidsladdar.
- Biogas. Kravet är möjligt att uppfylla med grön gas-avtal.
- Vätgas
- Biodiesel (HVO 100, RME100 eller annan FAME100)

Om upphandlingen gäller varudistribution är det en god idé att se över möjligheten att optimera transportsträckan. Detta kan göras genom att ställa krav

⁸⁴ Catharina Piper, Moll Wendén. 2020. *Heldagsutbildning inom energi- och klimatsmart upphandling av fordon och transporttjänster 2020-06-09.*

⁸⁵ BioDriv Öst. 2020. *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter.*

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Upphandlingsmyndigheten. *Alternativa drivmedel.*

⁸⁸ Ibid.

på att leverantören ska planera en optimerad körsträcka utifrån central och utlämningsplatser.⁸⁹ I, till exempel, livsmedelsupphandlingar är det enklare att styra rutterna om transportererna upphandlas separat i en samordnad varudistributionsupphandling.

Om krav ska ställas på transporter vid varudistribution är det en god idé att börja med branscher som är vana vid krav och/eller med god lönsamhet då de tenderar att ha en högre investeringsvilja. Exempel på sådana branscher är livsmedel- och kemikaliebranschen.

Teknisk specifikation

Teknisk specificerade krav är obligatoriska så kallade skall-krav. Leverantören måste uppfylla kraven för att kunna vara med i upphandlingen. Kraven kan formuleras på olika sätt, som antingen som detalj- eller funktionskrav eller en hänvisning till standarder, eller som en kombination av olika typer av krav, se tabell 27.⁹⁰

Tabell 27: Olika sätt att formulera krav.⁹¹

- **Detaljkrav:** Detaljerade krav på varans egenskaper eller HUR tjänsten ska utföras, exempelvis med hållbar teknik, en viss produktionsmetod eller produkt.
- **Funktionskrav:** Krav på funktionen, det vill säga VAD som ska uppnås istället för hur något ska uppnås, exempelvis krav på energiprestanda eller minskning av utsläpp av växthusgaser. Funktionskrav möjliggör för leverantörerna att bestämma lösningen till behovet. Även om tillvägagångssättet inte är detaljerat bör det vara tydligt uttryckt vilket resultat som ska uppnås.
- **Hänvisning till standarder och bedömningar.** Om en standard används måste kravet följas av orden ”eller likvärdigt”.

Krav på drivmedel och fordon kan ställas som en del av den tekniska specifikationen, exempelvis att fordonen ska kunna drivas med biogas eller el. Vid upphandling av transporttjänster är det lämpligt att komplettera med krav på att fordonen ska tankas eller laddas med förnybart också. När det gäller fordon till den egna organisationen måste organisationen se över tankningen själv.⁹²

Med hjälp av EU:s Euroklassificering går det att ställa krav på att fordonen har låga utsläpp av hälsoskadliga luftföroreningar.⁹³

Tabell 28: Exempel på formulering av krav på fordon.⁹⁴

- Personbilar som används för utförande av uppdraget ska som lägst uppfylla utsläppskraven motsvarande Euro 6d.

Upphandlande myndigheter kan även direkt hänvisa till en särskild miljömärkning under vissa förutsättningar (se 9 kap. 13 § LOU). En miljömärkning kan användas som bevis för att den vara eller tjänst som ska upphandlas motsvarar de egenskaper som krävs. Kravet kan anges i den tekniska specifikationen, i tilldelningskriterierna eller i villkoren för fullgörande av kontrakt.⁹⁵ På [Konsumentverkets hemsida](#) finns information om vilka miljömärkningar som

⁸⁹ Energikontoret Skåne. 2019. Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling – fallstudier från 7 skånska kommuner.

⁹⁰ Upphandlingsmyndigheten. 2019. Krav på föremålet för upphandlingen.

⁹¹ Ibid.

⁹² BioDriv Öst. 2020. Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Upphandlingsmyndigheten. 2020. Regler för användning av märkning.

finns och på [Upphandlingsmyndighetens hemsida](#) finns stöd vid användning miljömärkning.

Tilldelningskriterier

Den upphandlande myndigheten bestämmer om anbuden ska utvärderas efter pris, kostnad eller bästa förhållandet mellan pris och kvalitet. Bästa förhållandet mellan pris och kvalitet ska bedömas utifrån tilldelningskriterier som är kopplade till varan eller tjänsten. Tilldelningskriterierna kan omfatta miljöaspekter.⁹⁶

Om det finns behov av krav som är önskvärda men inte obligatoriska kan dessa utformas som tilldelningskriterier och beaktas vid utvärdering av anbuden.⁹⁷

Tilldelningskriterierna kan antingen viktas eller anges i fallande prioriteringsordning.⁹⁸ Principen är att ju fler kriterier som anbudet uppfyller desto högre poäng får anbudet och högst poäng tilldelas avtalet efter upphandlingen.

Tilldelningskriterier kan användas för att ta hänsyn till marknader som är i framkant för hållbar utveckling, exempelvis cirkulära affärsmodeller, reparationstjänster, hyrservice eller förnybara råvaror. Viktning av olika kriterier kan även användas för att motverka målkonflikter mellan exempelvis funktions- och miljökrav.⁹⁹

Vid upphandling av fordon och transporttjänster kan livscykelkostnad (LCC) användas som tilldelningskriterium. Vid en livscykelkostnadsanalys (LCC) tas hänsyn till alla kostnader som kommer uppstå under hela livscykeln för produkten eller tjänsten, inte endast inköpspris. Det gäller även driftskostnader, kostnader för den uttjänta produkten och kostnader för externa effekter, till exempel utsläpp av växthusgaser.¹⁰⁰

Ett annat alternativ är att använda bonus som faller ut under kontraktstiden. Om den upphandlande myndigheten anser att vissa hållbarhetsaspekter är extra viktiga kan incitament användas för att uppnå målet. Till exempel, att färdtjänståkare får en viss summa mer i timmen om tjänsten utförs med gasbilar eller elbilar. Läggs bonusen på rätt nivå lockar det leverantören till att investera i en gasbil/elbil. Vilken nivå bonusen ska ligga på bör utgå från leverantörsdialogen samt egna beräkningar utifrån fordonsekonomi.¹⁰¹

Tabell 29: Exempel på ett tilldelningskriterium på avancerad nivå för miljöbilar. Upphandlaren måste ange poäng eller prisavdrag i beskrivningen av anbudsutvärderingen. Utöver nedanstående kriterium kan upphandlaren dessutom sätta en koldioxidgräns som teknisk specifikation.¹⁰²

Vid upphandling av fordon	– Uppfyller fordonet kriterierna för klimatbonusbilar enligt 5e § i förordning (2017:1334) om klimatbonusbilar?
Vid upphandling av tjänster där fordon ingår	– Vid upphandling av tjänster där fordon ingår: Uppfyller minst X % av fordonen kriterierna för klimatbonusbilar enligt 5e § i förordning (2017:1334) om klimatbonusbilar?

I BioDriv Öst och Linköpings Universitet rapport [Transportupphandling med Sveriges miljömål i fokus](#) presenteras ett verktyg som kan användas för att ställa

⁹⁶ BioDriv Öst. 2020. *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter.*

⁹⁷ Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Krav på föremålet för upphandlingen.*

⁹⁸ Upphandlingsmyndigheten. 2011. *Upphandlingsprocessen steg för steg: Vägledning för upphandlare.*

⁹⁹ Energikontoret Skåne. 2019. *Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling – fallstudier från 7 skånska kommuner.*

¹⁰⁰ Europeiska Kommissionen. 2016. *Att köpa grönt! En handbok om miljöanpassad offentlig upphandling.*

¹⁰¹ BioDriv Öst. 2020. *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter.*

¹⁰² Ibid.

tilldelningskriterier som möjliggör att flera förnybara drivmedel kan konkurrera i upphandlingar.¹⁰³

Särskilda kontraktsvillkor

Särskilda kontraktsvillkor är krav som ställs på leverantören eller produkten/tjänsten, som ska uppfyllas under kontraktets utförande. Det utvärderas alltså inte i upphandlingen.¹⁰⁴ Till exempel kan det vara krav på effektivare transporter eller en ökad andel bränsle från förnybara källor. Särskilda kontraktsvillkor kan användas för att styra leverantörer till att successivt förbättra sitt miljömässiga ansvarstagande.

Vid upphandling av tjänster är det vanligt med kontraktsvillkor, exempelvis med krav om att transporttjänsten ska utföras med miljöfordon. För att kontraktsvillkoren ska vara effektiva behövs tillräcklig tid avtalsuppföljning planeras in. Det går att ställa kontraktsvillkor i ”trappsteg”, för att ta hänsyn till leveranstider på fordon och/eller om marknaden inte är mogen för att lägga kraven på den nivå som är rimlig för nya fordon. Till exempel krav på att viss nivå ska vara uppfylld efter 6 månader och en högre nivå efter 1 år, och så vidare.¹⁰⁵

Tabell 30: Exempel på krav enligt en trappstegsmodell.¹⁰⁶

- Vid avtalsperiodens start ska samtliga personbilar uppfylla...*bas-nivå*...
- År X ska minst 50 % av personbilarna som används för att utföra uppdraget uppfylla...*avancerad/spjutspets-nivå*...
- År X ska minst 75 % av personbilarna som används för att utföra uppdraget uppfylla...*avancerad/spjutspets-nivå*...

Kontraktsvillkoren omfattar även vad i kontraktet som ska följas upp och hur uppföljningen ska göras. Bedöm vilken typ av statistik som är relevant att begära in för den aktuella upphandlingen och som behövs för uppföljningen.¹⁰⁷

Tabell 31: Exempel på informationskrav för minskad klimatpåverkan.¹⁰⁸

Leverantören ska årligen, med start ett år efter kontraktstart, redovisa totalt nettoutsläpp av koldioxid som den aktuella tjänsten har förorsakat. Följande ska redovisas:

- Antal körkilometer per bränsletyp.
- Mängd liter tankade bränslen per bränsletyp.
- Koldioxidekvivalenter per bränsletyp.
- Fordonsspecifika utsläppsvärden för de fordon som används i uppdraget.
- Om tempererade transporter ingår i uppdraget ska även emissioner från bränsle som använts för tempereringen inräknas i form av koldioxidekvivalenter.

Kommersiella villkor

Ansvarig: Upphandlare och miljökompetens

Det är en god idé att inkludera en ändrings- och optionsklausul som omfattar miljöhänsyn i upphandlingens kommersiella villkor. Till exempel kan de

¹⁰³ BioDriv Öst och Linköpings Universitet. 2020. *Transportupphandling med Sveriges miljömål i fokus*.

¹⁰⁴ Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Särskilda kontraktsvillkor*.

¹⁰⁵ BioDriv Öst. 2020. *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter*.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Kontraktsvillkor*.

¹⁰⁸ Suvilehto, Heini-Marja. Konkurrensverket. U.å. *Miljöanpassad upphandling av fordon och transporter - regler och styrmedel kring upphandling av miljöfordon*.

kommersiella villkoren omfatta en klausul som innebär att den senaste miljövänliga metoden ska användas.¹⁰⁹

Uppföljningsplan

Ansvarig: Förvaltning och miljökompetens

Den upphandlande myndigheten ska följa upp alla krav som ställs i förfrågningsunderlaget. En uppföljningsplan kan med fördel inkluderas i upphandlingsdokumentet som beskriver när och hur uppföljningen sker. Fastslå även vilka som är ansvariga för uppföljningen på den upphandlande myndigheten.¹¹⁰

Uppföljning av fordonstyp kan relativt enkelt utföras genom att begära en förteckning av registreringsnummer från leverantören och sedan kontrollera vilken typ av fordon leverantören använder. Uppföljning av fossilfria transporter kan kräva mer resurser för kontroll av vilken typ av bränsle som faktiskt finns i tankarna.

Goda exempel

Tabell 32: Västra Götalandsregionen kontraktsvillkor vid upphandling av godstransporter. Krav på förnybara drivmedel i en trappstegsmodell med ett mål om biogas.¹¹¹

Särskilda kontraktsvillkor om förnybara bränslen	
2016	<ul style="list-style-type: none">– Minst 35 % av drivmedlet till transportfordonen som omfattas av transportuppdraget ska bestå av förnybar råvara (såsom biodiesel, gas, etanol eller el).– Det förnybara bränslet (exkl. el) ska inneha hållbarhetsbesked enligt lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.– Förnybar el ska vara produktspecificerat som 100 % från förnybar källa.
2017	<ul style="list-style-type: none">– Minst 30 % av transportarbetet ska utföras med fordon vars huvudsakliga energikälla ska vara fordonsgas och som uppfyller Göteborgs Stads miljöbilsdefinition för tunga fordon. Under förutsättning att det finns tillgång på fordon så att beställning och leverans kan ske i tid.
2018	<ul style="list-style-type: none">– Minst 60 % av drivmedlet till transportfordonen som omfattas av transportuppdraget ska bestå av förnybar råvara (såsom biodiesel, gas, etanol eller el).– Det förnybara bränslet (exkl. el) ska inneha hållbarhetsbesked enligt lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.– Förnybar el ska vara produktspecificerat som 100 % från förnybar källa.
2020	<ul style="list-style-type: none">– För år 2020 ska Västra Götalandsregionens person och varutransporter vara fossiloberoende.– Exakt andel förnybar råvara 2020 beslutas när och om optionen på två år ska utnyttjas. Anledningen till detta är att tillgången på förnybara bränslen och teknik är under kraftig utveckling och dialog mellan avtalsparter krävs.

¹⁰⁹ Catharina Piper, Moll Wendén. 2020. *Heldagsutbildning inom energi- och klimatsmart upphandling av fordon och transporttjänster 2020-06-09.*

¹¹⁰ Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Kontraktsuppföljning.*

¹¹¹ BioDriv Öst. 2020. *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter. Bilagor: exempel.*

Tabell 33: Kungsbacka kommuns krav på biogas i samordnad varudistribution med utvärderingskriterier för snabbt införande. Kommunen gav ett utvärderingsavdrag för anbudsgivare som erbjöd att köra mer på gas från start.¹¹²

Miljökrav
Alla fordon som används regelbundet i detta uppdrag ska antingen drivas med 100 % förnyelsebart bränsle, varav minst 50 % biogas, eller med bränsle/framdrivningssystem med ännu lägre miljöpåverkan.
Mervärde, i form av utvärderingsavdrag för fordon, kommer att tilldelas enligt följande:
<ul style="list-style-type: none"> – Senast 1 år efter avtalsstart ska samtliga fordon som används i uppdraget framföras med biogas som drivmedel. – I utvärderingen ingår inte det första biogasfordon som ska vara beställt/finnas vid avtalsstart. – Det är möjligt att få avdrag för maximalt 2 fordon sammanlagt, inklusive fordonsflottan vid avtalsstart och bindande löften om framtida beställningar av fordon. – En anbudsgivare som redan vid avtalsstart helt använder sig av biogasdrivna fordon beviljas ett utvärderingsavdrag på 600 000 SEK.

Tabell 34: Kristianstad kommuns upphandling av en transporttjänst för skolskjuts. Ett miljökrav om att fordonen ska drivas med el, HVO100 eller biogas enligt givna standarder. Kommunen använde en utvärderingsmodell där leverantören kunde få ett mervärde för att använda biogasbilar under hela avtalstiden. Leverantören får incitament att leva upp till kravet under hela avtalstiden och ska själv lämna in styrkande dokument vid avtalslut.¹¹³

Miljökrav
<ul style="list-style-type: none"> – Prisavdrag för användande av biogasdrivna fordon under hela avtalstiden kommer att premieras på så sätt att det medger ett prisavdrag vid utvärderingen motsvarande 40 000 kr per fordon, dock max 200 000 kr totalt per delområde 1 och 2. – Detta sker mot bakgrund av den Biogasstrategi som finns antagen inom kommunen. – Avdraget används endast vid utvärdering och har ingen påverkan på de priser som ska faktureras under avtalstiden

Tabell 35: Klippan kommuns upphandling en bilpool för kommunens medarbetare. Förfrågningsunderlaget omfattade ett miljökrav som omfattar totalt koldioxidutsläpp, samt en beskrivning av viktningen som användes vid utvärdering.¹¹⁴

Miljökrav	Viktning
<ul style="list-style-type: none"> – Miljökraven omfattar totalt koldioxidutsläpp och minsta räckvidd för en grupp om sju bilar. – Anbudet ställer krav om maximalt 665 CO₂ gr/km samt räckvidd om 45 mil per takning för gruppen. – Gruppen ska vara ”bonus malus neutral”, d.v.s. att om någon bil i gruppen ger upphov till skattehöjning på grund av högt klimatutsläpp/km ska det vägas upp av andra bilar inom gruppen med låga klimatutsläpp/km. 	<ul style="list-style-type: none"> – Miljökraven är viktade till 10 % av den totala bedömningen. – En skala från 100 till 0 poäng användes, där 100 poäng gavs till en grupp där maximala CO₂-utsläpp 420 gr CO₂/km och 10 poäng till de med maximalt 597 – 618 gr CO₂/km.

¹¹² BioDriv Öst. 2020. Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter. Bilagor: exempel..

¹¹³ Energikontoret Skåne. 2019. Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling – fallstudier från 7 skånska kommuner.

¹¹⁴ Ibid.

Tabell 36: Malmö stads miljökrav för leverantörer inom livsmedelstransporter som använder sig av el, biogas eller grön diesel som drivmedel.¹¹⁵

Miljökrav
– Om leverantören väljer att använda el som drivmedel ska ett grön el-avtal finnas där fordonen långtidsladdas.
– Vid användning av biogas anses kravet uppfyllt om leverantören till exempelvis har ett grönt gas-avtal.
– För användning av grön diesel ska leverantören kunna uppvisa ett tredjepartscertifikat enligt ”Grön diesel”-principen där leverantören uppfyller minst 85 % CO2-reduktion (motsvarande ett Well-to-Wheel-värde (”WTW”) på 0,50 kg CO2e/liter).

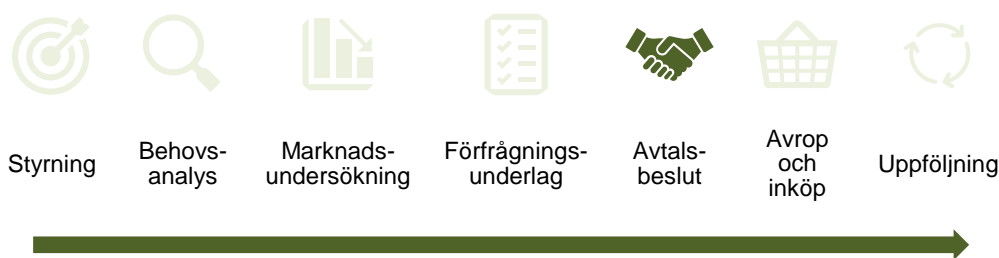
Tabell 37: Simrishamns kommuns plan för uppföljning av deras avtal.¹¹⁶

Plan för avtalsuppföljning				
Avtal:		Diarienummer:		
Ansvarig upphandlare:		Avtalsansvarig:		
Avtalstid:		Förlängningsoptioner:		
Avtalets omfattning och avgränsningar:				
Intressenter				
Kommunikation:				
Aktivitetsplan				
Vad?	Syfte?	Vem?	När?	Kommentarer
Vad ska göras?	Varför ska det göras?	Vem ska göra det?	Hur ofta?	Eventuell annan information.

¹¹⁵ Malmö stad. 2020. *Livsmedelstransporter*.

¹¹⁶ Simrishamns kommun. U.å. *Plan för avtalsuppföljning*.

5 Avtalsbeslut

Leverantörsprövning	☐
Anbudsutvärdering	☐
Tilldelningsbeslut	☐
Kommunicera beslut	☐

Syftet med prövning och utvärdering av anbuderna är att bedöma anbudens konkurrenskraft och utse det vinnande anbudet. Valet av utvärderingsgrund bör utgå från marknadsanalysen.¹¹⁷

För att motverka överkonsumtion är det viktigt att se till att välja det anbud som passar det verkliga behovet bäst.

Leverantörsprövning

Ansvarig: Upphandlare och miljökompetens

Leverantörsprövningen består av de regler som gäller för uteslutning och kvalificering av leverantörer samt kriterier för ytterligare urval av kvalificerade anbudssökande.

Den upphandlande myndigheten kan utesluta en leverantör om det kan påvisas brott mot de tillämpliga miljökraven i EU:s eller i nationell lagstiftning, samt vid brott mot internationella miljökonventioner¹¹⁸, se tabell 38.

Tabell 38: Internationella miljökonventioner.

- Wienkonventionen för skydd av ozonskiktet.
- Baselkonventionen om farligt avfall.
- Stockholmskonventionen om långlivade organiska föroreningar.
- PIC-konventionen för farliga kemikalier/bekämpningsmedel.

Alla de krav och villkor som ställts på leverantören och upphandlingsföremålet i förfrågningsunderlaget ska prövas. En leverantör som inte uppfyller kraven kan inte gå vidare till anbudsutvärderingen. Alla krav ska uppfyllas och accepteras av leverantören.¹¹⁹

¹¹⁷ Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Grund för utvärdering*.

¹¹⁸ Europeiska Kommissionen. 2016. *Att köpa grönt! En handbok om miljöanpassad offentlig upphandling*.

¹¹⁹ Upphandlingsmyndigheten. 2011. *Upphandlingsprocessen steg för steg: Vägledning för upphandlare*.

Anbudsutvärdering

Ansvarig: Referensgrupp

Efter leverantörsprövningen utvärderas de kvarvarande anbuden enligt den valda utvärderingsgrunden. Upphandlande myndigheter ska anta det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet. Vilket anbud som är det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet utvärderas efter pris, kostnad eller bästa förhållandet mellan pris och kvalitet.¹²⁰

Pris

När utvärderingsgrunden ”pris” används är priset det enda tilldelningskriteriet. I detta fall måste miljökraven ställas om ska-krav. Anbudet med lägst pris ska antas givet att samtliga krav och villkor är uppfyllda.¹²¹ Till exempel, om krav ställs på förnybart och utvärderingen sker på lägsta pris vid upphandling av transporttjänster är det sannolikt att få tjänster som utförs med FAME och HVO100. Beroende på organisationens prioriterade mål kan det vara bra, dock inte om organisationen bestämt sig för att exempelvis gasdrift eller el är det som bäst bidrar till organisationens mål.¹²²

Om HVO100 övervägs som ett alternativ, är det angeläget att ha kännedom om dess risker: HVO100 framställs ibland med palmolja eller dess biprodukter. Detta kan motverkas genom att kräva palmoljefritt bränsle. Däremot råder det brist på palmoljefritt HVO100, vilket kan skapa komplikationer om efterfrågan är stor.¹²³ Om det inte går att undvika palmoljaframställd HVO100, är ett alternativ att begära att leverantören ska redovisa hur dem arbetar för att kunna köra eller leverera palmoljafri HVO100.

Kostnad

Med ”kostnad” som utvärderingsgrund ska anbudets kostnadseffektivitet bedömas, exempelvis i en livscykelkostnadsanalys (LCC).¹²⁴ I utvärdering av livscykelkostnad kan hänsyn tas till faktorer som har en direkt ekonomisk fördel, till exempel kostnaderna för underhåll, energiförbrukning och avfallshantering, men även andra faktorer, så som utsläpp, som inte direkt går att kostnadsberäkna.¹²⁵

Om den upphandlande myndigheten väljer att beakta energi- och miljöpåverkan som ett tilldelningskriterium, ska driftskostnaderna under bilens hela livslängd för energianvändning och utsläpp av koldioxid, kväveoxider, icke-metankolväten och partiklar omvandlas till ett belopp i pengar.¹²⁶

Bästa förhållandet mellan pris och kvalitet

Om tilldelningsgrunden är det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet jämte ”bästa förhållandet mellan pris och kvalitet” kan miljökrav användas i utvärderingsmodellen. Då kan både kvalificeringskrav, tekniska specifikationer och/eller tilldelningskriterier där olika hänsyn tas till miljön ställas. I de fall där miljö används som ett kriterium i utvärdering, kan man ge mervärde för olika

¹²⁰ Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Grund för utvärdering*.

¹²¹ Konkurrensverket. 2020. *Upphandlingsreglerna - en introduktion*.

¹²² BioDriv Öst. 2020. *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter*.

¹²³ Preem. 2020. *Hållbara råvaror*.

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Catharina Piper, Moll Wendén. 2020. *Heldagsutbildning inom energi- och klimatsmart upphandling av fordon och transporttjänster 2020-06-09*.

¹²⁶ Lag (2011:846) om miljökrav vid upphandling av bilar och vissa kollektivtrafiktjänster.

miljöaspekter. Exempel på kriterier som kan utgöra kvalitet är leveranstid, miljöegenskaper, kostnadseffektivitet eller funktionella och tekniska egenskaper. Om man väljer att ha miljökriterier vid utvärderingen är det av vikt att tänka på att ge dessa krav hög vikt vid utvärderingen för att det ska få genomslag vid utvärderingen.¹²⁷

Om utvärderingsgrunden ”kostnad” eller ”bästa förhållande mellan pris och kvalitet” används ska tilldelningskriterierna viktas mellan varandra. Om kriterierna inte kan viktas, ska upphandlande myndighet beakta dem genom en prioritetsordning.¹²⁸

Tabell 39: Exempel på viktning.¹²⁹

Viktningen av två tilldelningskriterier kan bestämmas till exempelvis 70 procent kvalitet och 30 procent pris. Utifrån det exemplet går det att vikta tilldelningskriteriet kvalitet på olika sätt:	
–	30 % pris och 35 % kvalitet (1) till exempel leveranstid och 35 % kvalitet (2) till exempel miljöegenskaper
–	30 % pris och 50 % kvalitet (1) till exempel miljöegenskaper och 20 % kvalitet (2) till exempel tekniska egenskaper.

Den största skillnaden mellan tekniska specifikationer (ska-krav) och tilldelningskriterier är att för ska-krav ges betyget godkänd/underkänd vid bedömningen, medan tilldelningskriterierna viktas och poängsätts så att anbud med bättre miljöprestanda kan tilldelas fler poäng. Den upphandlande myndigheten avgör själv vilka tilldelningskriterier som ska tillämpas och deras inbördes viktning. Till exempel går det att ange en lägsta prestandanivå i de tekniska specifikationerna och sedan ge extra poäng för ännu bättre prestanda vid utvärderingen av tilldelningskriterier. Denna strategi är en framgångsfaktor för att behålla flexibiliteten vid genomförandet av miljöanpassade offentliga upphandlingar.¹³⁰

Tilldelningsbeslut

Ansvarig: Chef (t. ex upphandlingschef) och upphandlare

Efter att ha prövat anbudan beslutar den upphandlande myndigheten vilken/vilka anbudsgivare som ska tilldelas kontrakt eller ingå ett ramavtal. Snarast möjligt ska anbudsgivarna underrättas skriftligen om beslutet. Det gäller även vid beslut om att göra om upphandlingen eller att avbryta den.¹³¹ Anbudsgivare som inte fick avtalet bör kontaktas för återkoppling, för att öka möjligheterna att matcha det som efterfrågas nästa gång.

Kommunicera beslut

Ansvarig: Chef (t. ex förvaltningschef) och upphandlare

Efter avtalstecknande ska avtalet publiceras och kommuniceras internt, exempelvis intranätet, mailutskick eller avtalspresentation. En avtalspresentation kan informera om vilka produkter eller tjänster som avtalet innefattar, eller vilken

¹²⁷ Catharina Piper, Moll Wendén. 2020. *Heldagsutbildning inom energi- och klimatsmart upphandling av fordon och transporttjänster 2020-06-09*.

¹²⁸ Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Grund för utvärdering*.

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Europeiska Kommissionen. 2016. *Att köpa grönt! En handbok om miljöanpassad offentlig upphandling*.

¹³¹ Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Tilldelningsbeslut*.

avropsmall som är framtagen för avtalet. Det kan vara lämpligt att leverantören får presentera sig själv för organisationen. En kommunikationsplan för allmänheten kan också tas fram för avtal med särskilt intresse för denna grupp. Vem som ansvarar för olika delar av avtalsimplementering bör beskrivas.¹³²

Goda exempel

Tabell 40: Kalmar Länstrafik upphandlade busstrafik uppdelat i flera mindre paket, med skallkrav på biogas för de paket där det finns tillräckligt underlag för tankställen. Övriga paket hade förnybart som krav och tilldelningskriterier som premierade biogas och el enligt nedanstående utvärderingsmatris. Vid utvärderingen av anbud tillkom ett påslag på anbudspriset för vissa drivmedel.¹³³

Drivmedel	Procent	Anbudspris	Utvärderingspris
Biogas	1,0	35 000 000	35 000 000
El	1,0	35 000 000	35 000 000
Laddhybrid/syntetisk diesel	1,045	35 000 000	36 575 000
Elhybrid/syntetisk diesel	1,05	35 000 000	36 750 000
Etanol	1,08	35 000 000	37 800 000
RME	1,1	35 000 000	38 500 000

Utvärderingsexempel av inkomna anbud	
Anbud A: RME	<ul style="list-style-type: none"> – Pris 28 000 000 SEK – Vid utvärdering multipliceras detta anbud med 1,1 (10 %) – Utvärderingspriset blir $1,1 \times 28\,000\,000\text{ SEK} = 30\,800\,000\text{ SEK}$.
Anbud B: Biogas	<ul style="list-style-type: none"> – Pris 29 000 000 SEK – Vid utvärdering multipliceras detta anbud med 1,0 (0 %) – Utvärderingspriset blir $1,0 \times 29\,000\,000\text{ SEK} = 29\,000\,000\text{ SEK}$.
Vinnande anbud: Anbud B som i utvärderingspris har det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet	

Tabell 41: Simrishamns checklista för avtalsimplementering.¹³⁴

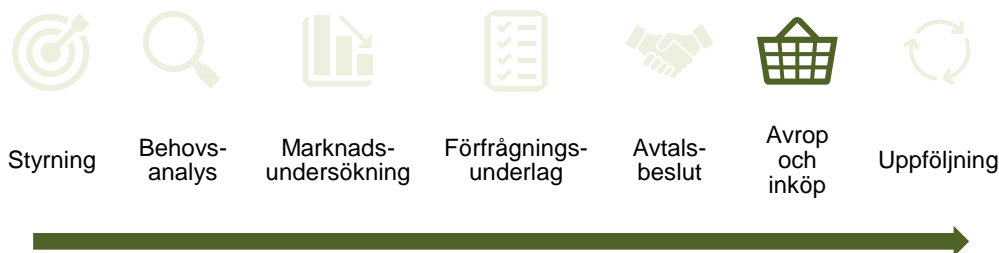
<ul style="list-style-type: none"> – Ska avtalet läggas upp i avtalsdatabasen? – Bör vi hålla ett startmöte med leverantören? – Vem bör bjudas in på startmötet? – Behöver tidigare leverantör involveras? – Behöver vi ta fram mallar och rutinbeskrivningar för tillämpningen av avtalet? – Hur ska beställningar genomföras? – Vem behöver informeras om avtalet?

¹³² Simrishamns kommun. 2018. *Rutiner för inköpsverksamheten i Simrishamns kommun*.

¹³³ BioDriv Öst. 2020. *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter. Bilagor: exempel*.

¹³⁴ Ibid.

6 Avrop och inköp

Uppstartsmöte med leverantör	☐
Utbildning	☐
Avtalsprislista	☐

Det är viktigt att inköp sker från rätt leverantör och att upphandlade ramavtal följs, annars medföljer risker så som att erhålla sämre priser, att utsättas för skadestånd och att viktiga krav som ställts på tjänsten i ramavtalet inte följs upp.¹³⁵

De som ska använda de upphandlade avtalen, avropare/inköpare på förvaltningar/verksamheter, kan behöva styrning när de kan göra olika val inom ett avtal. Om exempelvis sopbilarna är avtalade med gasdrift är det relativt enkelt, men avroparens roll blir tydlig i ramavtal för fordon där de kan välja mellan alla drivmedel. I sådana situationer behövs tydlig information.¹³⁶

Det finns olika modeller för avrop. När ett behov uppstår ska avropet ske utifrån de angivna villkoren i ramavtalet. Till exempel, om leverantörerna är rangordnade ska myndigheten i första hand vända sig till först rankad leverantör för leverans.¹³⁷

Tabell 42: Exempel på olika modeller för avrop.¹³⁸

- Rangordning.
- Förnyad konkurrensutsättning.
- Den enskildes val.
- Kombinerad modell. Till exempel, att avropa enligt rangordning upp till ett visst belopp och därefter använda förnyad konkurrensutsättning.

Om det sker många avrop och små inköp kan dessa med fördel samordnas genom gemensamma inköp och samlingsfakturer, vilket kan minska miljöpåverkan. Därför kan det vara en god idé att mäta antal genomförda avrop samt belopp per avrop.¹³⁹

¹³⁵ Simrishamns kommun. 2020. *Hur mycket kostar dålig inköpsmognad och bristande avtalsuppföljning?*

¹³⁶ BioDriv Öst. 2020. *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter.*

¹³⁷ Kammarkollegiet. 2014. *Vägledning: Ramavtal och avrop inom LOU och LUF.*

¹³⁸ Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Information om upphandlingen och administrativa villkor.*

¹³⁹ Upphandlingsmyndigheten. 2018. *Intern styrning.*

Uppstartsmöte med leverantör

Ansvarig: Referensgrupp

När ett nytt avtal finns på plats bör leverantören bjudas in till ett uppstartsmöte, förslagsvis tillsammans med referensgruppen för den aktuella upphandlingen och chef för förvaltningen/verksamheten som det berör.

En genomgång av avtalet med leverantören i början är en god idé för att säkerställa att båda parter har förstått varandra. Om det exempelvis finns ett kontraktsvillkor om att en viss procent av transportarbetet ska utföras med biogas, behöver parterna vara överens om hur det ska räknas ut och hur det ska redovisas. Om det sker personalförändringar hos leverantören eller om företaget byter ägare är det också bra med en avtalsgenomgång.¹⁴⁰

Utbildning

Ansvarig: Chef (t. ex förvaltningschef)

När det finns ett ramavtal att följa gäller det att säkerställa rätt utbildning och kompetens hos medarbetare som gör enskilda avrop och inköp.¹⁴¹ Det handlar om att sprida information om avtalet och hur det ska tillämpas, samt att bevaka att alla faktiskt följer ramavtalet.

Personen som granskar fakturorna behöver också en högre kunskap om ramavtalet och hur det ska tillämpas. Det räcker inte att kolla att priset på fakturan stämmer överens med priset i ramavtalet, det är även viktigt att kolla vad resan faktiskt avsåg och om den kanske skulle fakturerats på ett annat sätt enligt ett annat pris i ramavtalet. Även beslutsattestant (chef) behöver kontrollera att fakturorna kommer från rätt leverantör samt att rätt tjänster avropas i ramavtalet och att rätt pris betalas för dessa.¹⁴²

Avtalsprislista

Ansvarig: Upphandlare

Var noga med att köpa in varor och tjänster som finns på avtalsprislistan, det är inte bara priset utan också kvalitet och villkor som är upphandlade.¹⁴³ Avtalstrohet är viktigt av juridiska skäl men även för att effektivisera beställningar och säkerställa kvaliteten i leveranserna.¹⁴⁴

Om det finns ett inköpssystem, se till att det är lätt att välja rätt i systemet. Även om det långsiktiga målet bör vara att höja hållbarhetskompetensen i hela kommunen, ska det inte behövas hållbarhetskompetens för att göra hållbara val i inköpssystemet. Inköparna ska kunna känna sig trygga med att lägstanivån i systemet är bra ur ett hållbarhetsperspektiv. För att vägleda inköpare mot hållbara val bör dessa göras till förvalda alternativ. Upphandlarna kan genom att rensa i sortimentet successivt bygga upp ett hållbarare sortiment.¹⁴⁵

Lunds kommun har en e-handel där produkter rangordnas i produktlistan efter dess egenskaper i avtalet. I systemet betyder blå markering betyder att produkten finns i avtalsprislistan, och grön markering betyder att produkten är miljövänlig.

¹⁴⁰ BioDriv Öst. 2020. *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter.*

¹⁴¹ Upphandlingsmyndigheten. 2011. *Upphandlingsprocessen steg för steg: Vägledning för upphandlare.*

¹⁴² Simrishamns kommun. 2020. *Hur mycket kostar dålig inköpsmognad och bristande avtalsuppföljning?*

¹⁴³ Energikontoret Skåne. 2019. *Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling – fallstudier från 7 skånska kommuner.*

¹⁴⁴ Upphandlingsmyndigheten. 2018. *Intern styrning.*

¹⁴⁵ Växjö kommun. 2018. *Insatsprogram för hållbar upphandling i Växjö kommunkoncern.*

Kombinationen blått och grönt kommer först, sedan endast blått, därefter endast grönt och sist de produkter som inte har någon markering.¹⁴⁶

Växjö kommun har två märkningar som syftar till att guida inköparen i inköpssystemet: ”Tummen upp” och ”Gröna lövet”. När inköparen klickar i rutan för Tummen upp och/eller Gröna lövet visas enbart produkter med dessa märkningar. Tummen upp betyder att inköp rekommenderar och vill synliggöra produkten, exempelvis utifrån att produkten är av god kvalitet/är det mest hållbara valet i en leverantörs sortiment. Alla produkter som leverantörerna har angett har en miljömärkning blir automatiskt märkta med Gröna lövet.¹⁴⁷

Goda exempel

Tabell 43: Arvika kommun har en tydlig ansvarsfördelning för inköp i deras inköspolicy. Kommunen använder sig av ”inköpskörkort” som definierar behörigheter i en inköpsprocess, vilket förtydligar vem det är som gör vad.¹⁴⁸

Körkortstyp	Kvalifikationer	Befogenheter
A-körkort	<ul style="list-style-type: none"> – Basinformation – Tillgång till ramavtalsinformation 	<ul style="list-style-type: none"> – På uppdrag av beslutattestant inom ekonomisk ram: – Genomföra mindre, specifika köp – Avropa från ramavtal
AB-körkort	<ul style="list-style-type: none"> – Basinformation – Tilläggsutbildning, modul Direktupphandling - stor – Tillgång till ramavtalsinformation 	<ul style="list-style-type: none"> – Avrop mot ramavtal – Specifika köp upp till 100 000 kronor – Tillsammans med Inköp genomföra och med delegation fatta beslut i specifika köp
ABC-körkort	<ul style="list-style-type: none"> – Kvalificerad inköparutbildning 	<ul style="list-style-type: none"> – Avrop mot ramavtal – Alla typer av upphandlingar

Tabell 44: Arvika kommuns inköspolicy. Beskrivning av olika rollers ansvar (se fortsättning på nästa sida).¹⁴⁹

Inköpares roll
<ul style="list-style-type: none"> – Inköpare på Inköp ska inneha Inköpskörkort ABC. – Agera konsult i inköps- och materialadministrativas frågor. – Ansvara för ramavtal enligt särskild delegationsordning. – Handlägga driftentreprenader där kommunen lämnar anbud. – Sköta den formella handläggningen av alla upphandlingar med undantag för direktupphandlingar. – Ansvara för information kring inköp. – Ansvara för intern utbildning i inköp. – Ansvara för uppföljning och utveckling av policy, organisation och rutiner för inköp. – Vara länk mellan leverantörer och köpare.
Branschansvarig roll
<ul style="list-style-type: none"> – Vara kommunens expert inom viss bransch eller för viss produktgrupp. – Kontinuerligt hålla sig ajour med utvecklingen inom branschen. – Ta emot leverantörer i branschen för att bedöma produkter/tjänster. – Biträda Inköp i samband med upprättande av ram- och rabattavtal, t.ex. med kravspecifikationer, anbudsutvärderingar, etc. – Löpande biträda verksamhetsområdena med råd och tips.

¹⁴⁶ Energikontoret Skåne. 2019. Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling – fallstudier från 7 skånska kommuner.

¹⁴⁷ Växjö kommun. 2018. Insatsprogram för hållbar upphandling i Växjö kommunkoncern

¹⁴⁸ Arvika kommun. 2014. Inköspolicy.

¹⁴⁹ Ibid.

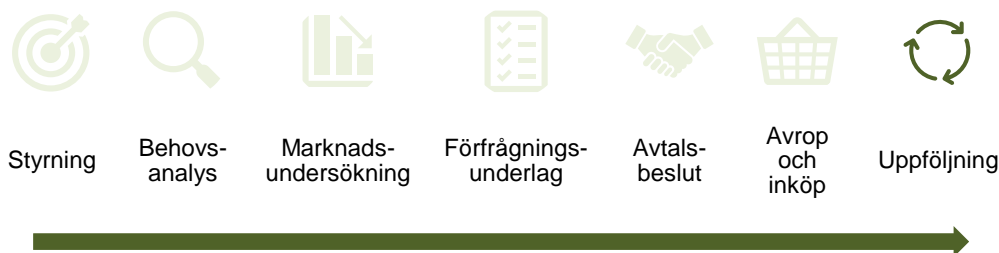
Beslutsattestants roll

- Beslutsattestant ska inneha Inköpsörkort AB.
- Ansvara för alla inköp som belastar dennes konto med undantag av ram- och rabattavtal samt driftentreprenader.
- Den formella handläggningen sker hos Inköp såvida det inte gäller direktupphandling.
- Handlägga direktupphandlingar självständigt eller i samråd med Inköp.
- Avropa från ramavtal.
- Vid behov förankra kravspecifikationer, lokalbehovsprogram, etc., i respektive nämnd.
- Samråda med Inköp, Branschansvarig, Branschgrupp etc.

Beställares roll

- Beställare ska inneha Inköpsörkort A.
- På uppdrag av beslutattestant genomföra mindre specifika köp.
- På uppdrag av beslutattestant avropa från ramavtal.

7 Uppföljning

Riskklassificering och riskanalys	☐
Uppföljning av krav	☐
Utvärdering	☐

Det finns stora vinster med en aktiv avtalsuppföljning. Bland annat är det viktigt för att kunna driva utvecklingen under avtalsperioden och för att uppnå verksamhetsmålen. Det är även centralt för att säkerställa att utförda varor och tjänster håller avtalad nivå, att skattemedel används på bästa möjliga sätt, samt för att säkerställa en god konkurrens och likabehandling då kraven i genomförda upphandlingar följs upp.¹⁵⁰

Vid upphandling av fordon handlar avtalsuppföljning om att säkerställa att verksamheter som ska använda avtalet håller sig till de bilmodeller som avtalet omfattar, att ladd-hybrider pluggas in, att gasbilar tankas med fordonsgas och etanolbilar med E85. Det kan vara en god idé att ha en centralt placerad fordonsansvarig i organisationen.¹⁵¹ Vid upphandling av transporttjänster ser avtalskontroller till att styra mot fossilfrihet.¹⁵²

Riskklassificering och riskanalys

Ansvarig: Upphandlare

Syftet med en avtalsklassificering är att fastställa rätt ambitionsnivå samt vad fokus bör ligga på i förvaltningen av respektive avtal. För att arbeta proaktivt kan även en riskanalys genomföras.¹⁵³

Ett verktyg för att klassificera avtal är Kraljics matris. Matrisen utgår ifrån två axlar: betydelse och risk, se tabell 47. Utifrån var avtalet placeras i matrisen föreslås ett sätt att förvalta det, utifrån fyra alternativ. Placeringen i matrisen kan ske utifrån en bedömning av olika parametrar. Läs mer om detta i Upphandlingsmyndighetens [vägledning för avtalsförvaltning](#).¹⁵⁴

¹⁵⁰ Sveriges Kommuner och Regioner. U.å. *Uppföljning upphandlingskontrakt - avtalsuppföljning*.

¹⁵¹ BioDriv Öst. 2020. *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter*.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Upphandlingsmyndigheten. 2016. *Avtalsförvaltning. Vägledning nr 2*.

¹⁵⁴ Ibid.

Tabell 45: Bedömningstabell för riskklassificering av avtal.¹⁵⁵

Betydelse/pris	Skala	Poäng	Risk/komplexitet	Skala	Poäng
Verksamhetskritisk	0–15		Försörjningsrisk	0–10	
Avtalets värde	0–15		Marknadstillgång	0–10	
Antal användare	0–5		Tjänstens/varans komplexitet	0–10	
Antal beställare	0–10		Säkerhetsaspekter	0–10	
Giltighetstid	0–10		Implementering	0–5	
<i>Betydelse, total:</i>			<i>Risk, total:</i>		
<i>Avtal:</i>			<i>Totalt antalpoäng:</i>		

Tabell 46: Kraljics matris för avtalsklassificering.¹⁵⁶

Betydelse eller pris	Hög	Hävstångsprodukter Medelstort behov av uppföljning med fokus på produktivitet	Komplicerade produkter Större behov av uppföljning av både kvalitet och produktivitet
	Låg	Standardprodukter Mindre behov av uppföljning	Flaskhalsprodukter Medelstort behov av uppföljning med fokus på kvalitet
		Låg	Hög
		Risk eller komplexitet	

Uppföljning av krav

Ansvarig: Miljökompetens och förvaltning, alternativt avtalscontroller

Den upphandlande myndigheten ska följa upp de krav som ställts i upphandlingen.¹⁵⁷ Det bör inte vara endast upphandlare som står för uppföljningen av avtalet. Det kan vara lämpligt att anställa en avtalscontroller för denna del i processen.

Det är fördelaktigt om organisationen har egna uppföljningsmallar och checklistor/riktlinjer. Då kan även de som saknar fördjupad miljökompetens följa upp miljökrav. Uppföljningen av krav inkluderar krav på leverantören, krav på varan/tjänsten, tilldelningskriterier och kontraktsvillkor.

Tabell 47: Exempel på former för avtalsuppföljning.

- Möten och samtal i det löpande samarbetet
- Bokade leverantörsmöten
- Obokade kontroller
- Enkäter som förberedelser för leverantörsmöten

¹⁵⁵ Upphandlingsmyndigheten. 2016. *Avtalsförvaltning. Vägledning nr 2.*

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Kontraktsuppföljning.*

Leverantörsmöten är en lämplig form för uppföljning av transporter. En enkät kan utgöra ett bra underlag för samtal med leverantören, exempelvis inför kontraktsgenomgång eller avstämningsmöte. Vid löpande uppföljningsmöten kan miljöaspekter sättas som en fast punkt på agendan. Ställ öppna frågor och tala med personer i ledande ställning samt personal som kör fordonen.¹⁵⁸

Kom ihåg att dokumentera samtalen med leverantörerna, för att kunna spåra utvecklingen i arbetet och för att ha dokumentation på eventuella avvikelser.¹⁵⁹

Oannonserade stickprov på plats kan behövas om det finns anledning att tro att leverantören inte följer avtalet.¹⁶⁰

Tabell 48: Exempel på frågor vid avtalsuppföljning.¹⁶¹

- Utifrån uppföljningen och inkommen statistik, hur bidrog miljökrav till måluppfylland?
- Hur upplevde leverantören de ställda miljökraven?
- Hur ser marknaden ut vid avtalsslut? Kan mer ambitiösa miljökrav ställas vid nästa upphandling?
- Hur ser organisationen ut vid avtalsslut? Möjliggör nya mål eller förändrade resurser mer ambitiösa miljökrav till nästa upphandling?

Om det finns krav gällande att produkten/tjänsten ska uppfylla villkoren för produktmärkningar, certifieringar, standarder eller absoluta haltgränser för exempelvis koldioxidutsläpp, se till att efterfråga verifierande dokumentation och statistik som kan härledas till nyckeltalen för miljömål, istället för endast ”ja/nej” svar.¹⁶²

Tänk även på hur kraven utformas i förfrågningsunderlaget. Beroende på hur kraven formuleras kan uppföljningen förenklas. Exempel på jämförelse av två kravformuleringar:

1. 50 % av fordonen i avtalet ska drivas på förnybart bränsle.
2. 50 % av bränslet som används i avtalet ska vara förnybart bränsle.

Den första formuleringen är relativt enkel att följa upp, det kan räcka med ett utdrag från Transportstyrelsen som verifierar att registreringsnumren på de fordon som används är fordon som drivs på förnybart bränsle. Den andra formuleringen kan vara mer tidskrävande att följa upp eftersom det handlar om hur stor andel förnybart bränsle som har använts vid specifika transporter.

Utvärdering

Ansvarig: Referensgrupp

Utvärderingen av avtalsperioden och intern statistik ger viktig information om hur upphandlingsprocessen kan förbättras inför kommande upphandlingar av samma vara eller tjänst.¹⁶³

Måluppfyllelse

Utvärderingen bör innehålla en analys av avtalets måluppfyllelse. Utvärdera om leverantören har uppfyllt de krav den har åtagit sig att uppfylla, samt om den upphandlande myndigheten har upplevt önskvärda effekter av avtalet. För att

¹⁵⁸ BioDriv Öst. 2020. *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter.*

¹⁵⁹ Ibid.

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Energikontoret Skåne 2019. *Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling – fallstudier från 7 skånska kommuner.*

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Upphandlingsmyndigheten. 2016. *Avtalsförvaltning. Vägledning nr 2.*

upprätthålla goda leverantörsrelationer är det viktigt föra dialog om hur leverantörerna har upplevt avtalsperioden.¹⁶⁴

Tabell 49: Exempel på frågor som kan ställas vid avtalsutvärdering.¹⁶⁵

- Har leverantören uppfyllt ställda krav?
- Var samtliga krav relevanta för genomförandet?
- Nåddes de mål som hade satts upp för avtalet?
- Vad har fungerat bra?
- Vad har inte fungerat som det var tänkt?
- Har eventuell användning av sanktionstrappan varit effektiv?
- Har avtalet varit formulerat så att marknadsförändringar kunnat nyttjas till den upphandlande myndighetens fördel?
- Vilka synpunkter vill leverantören framföra?
- Vilka lärdomar kan tas med in i nästa upphandling?

Internt arbete

En utvärdering av hur arbetet inom den egna organisationen har fungerat bör genomföras. Utvärderingen av det interna arbetet handlar till stor del om intern styrning. Utvärderingen av det interna arbetet bör också inkludera leverantörens synpunkter, detta för att få kännedom om leverantörens perspektiv och för att dra lärdomar för framtiden.¹⁶⁶

Tabell 50: Exempel på frågor vid avtalsutvärdering.¹⁶⁷

- Hur har arbetet med avtalsförvaltningen fungerat inom organisationen?
- Behöver beställningsrutiner förtydligas eller förenklas inför kommande avtalsperiod?
- I vilken utsträckning har avtalet använts?
- Hur ser avtalstroheten ut?
- Är valda nyckeltal ändamålsenliga, det vill säga leder de till önskade effekter?
- Behöver nya uppföljningsaktiviteter planeras in eller behöver planen för avtalsförvaltning justeras på annat sätt?
- Behöver det göras någon förändring av planeringen gällande resurser inom organisationen?
- Behöver roller och ansvar ändras eller tydliggöras?
- Behöver leverantören involveras i den interna styrningen? Exempelvis genom att styra mot önskat beteende, valda artiklar och tjänster.
- Vid en tillbakablick på avtalsklassificeringen och riskanalysen, skulle de resultera i samma bedömning som tidigare eller har några förutsättningar ändrats?

Goda exempel

Tabell 51: Simrishamns kommun checklista för avtalsuppföljning.¹⁶⁸

- Behöver vi följa upp nyckeltal?
- Hur ofta ska vi anordna möten med leverantören?
- Finns det vitesklausuler i avtalet som bör tillämpas?
- Bör vi genomföra externa revisioner?
- Vilka delar av avtalet är särskilt kritiska och hur följer vi upp dessa?
- Är prisutvecklingen i avtalet rimlig?

¹⁶⁴ Upphandlingsmyndigheten. 2016. *Avtalsförvaltning. Vägledning nr 2.*

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ Simrishamns kommun. 2018. *Rutiner för inköpsverksamheten i Simrishamns kommun.*

Tabell 52: Simrishamn kommuns mall för uppföljning under avtalet.¹⁶⁹

Uppföljning under avtalets gång					
Avtalskod:					
Beställare:					
Leverantör:					
Datum:					
<i>Punkt i avtalet</i>	<i>Krav-formulering</i>	<i>Uppföljnings-dokumentation</i>	<i>Leverantören har efterföljt kravet</i>	<i>Åtgärd</i>	<i>Ta med till nästa upphandling</i>
<i>Vilken del av avtalet gäller detta?</i>	<i>Hur kravet är formulerat</i>	<i>Dokumentation för grund till uppföljning</i>	<i>Ja/Nej</i>	<i>Beskriv åtgärden utifrån hur uppföljningen gick</i>	<i>Beskriv vad vi lärt oss</i>

¹⁶⁹ Simrishamns kommun. U.å. *Plan för avtalsuppföljning*

Bilaga 1: Checklista

Uppgift	Ansvarig	Medverkande	Check
Mål			☐
Policy och riktlinjer			☐
Rutiner			☐
Samverkansmöten			☐
Identifiering av behov			☐
Referensgrupp			☐
Analysering och beskrivning av behov			☐
Lista potentiella anbudsgivare			☐
Leverantördialog			☐
Bevakning av marknaden			☐
Grön rubrik			☐
Administrativa villkor			☐
Krav på leverantören			☐
Krav på föremålet			☐
Kommersiella villkor			☐
Uppföljningsplan			☐
Leverantörsprövning			☐
Anbudsutvärdering			☐
Tilldelningsbeslut			☐
Kommunicera beslut			☐
Uppstartsmöte med leverantör			☐
Utbildning			☐
Avtalsprislista			☐
Riskklassificering och riskanalys			☐
Uppföljning av krav			☐
Utvärdering			☐

Bilaga 2: Goda exempel

Styrning

- Uppsala kommun. [Miljö- och klimatprogram 2014–2023](#).
- Höganäs kommun. [Miljöprogram 2015–2025](#).
- Klimatkommunerna. [Klimatnyckeltal för kommuner](#).
- Älmhults kommun. *Policy för fordon i Älmhults kommuns (2018)*.
- Kristianstads kommun. [Riktlinjer för fordon och bränslen \(2015\)](#).
- Lunds kommun [Fordonsriktlinjer för Lunds kommun \(2016\)](#).
- Ljungby kommun. [Verksamhetsplan för upphandling av fordon och transporter \(2016\)](#).
- Hässleholms kommun. [Inköp och upphandling: Riktlinjer \(2017\)](#).
- Region Uppsala. [Riktlinjer för hållbar upphandling inom Region Uppsala \(2017\)](#).
- Örebro kommun. [Riktlinjer för hållbar upphandling \(2014\)](#).
- Håbo kommun. [Riktlinjer för upphandling i Håbo kommun \(2014\)](#).
- Forshaga kommun. *Rutin för miljöanpassad upphandling (2019)*.
- Simrishamns kommun. *Rutiner för inköpsverksamheten i Simrishamns kommun (2018)*.
- Region Värmland. *Miljökrav vid upphandling (2019)*.

Behovsanalys

- Kollektivtrafiken i Stockholms län. [Framtidens kollektivtrafik i Stockholms län. En framtidsstudie över olika drivmedelsval och möjligheter att använda el och biogas i kollektivtrafiken \(2018\)](#).
- Nacka kommun. [Nacka kommuns inköpsprocess \(U.å\)](#).
- Simrishamns kommun. *Rutiner för inköpsverksamheten i Simrishamns kommun (2018)*.

Marknadsundersökning

- Upphandlingsmyndigheten. [Kollektivtrafikmyndigheten i Västernorrlands län. Kollektivtrafik \(2018\)](#).
- Upphandlingsmyndigheten. [Sollentuna kommun, Flyttjänster \(2018\)](#).
- Simrishamns kommun. *Rutiner för inköpsverksamheten i Simrishamns kommun (2018)*.

Förfrågningsunderlag

- BioDriv Öst. [Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter – Bilagor: exempel \(2020\)](#).
- BioDriv Öst. [Vägledning för att ställa offensiva miljökrav i upphandlingar av fordon och transporter \(2020\)](#).
- Klimatkommunerna. *Fossilbränslefria fordon och arbetsmaskiner*.
- Energikontoret Skåne. [Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling - fallstudier från 7 skånska kommuner \(2019\)](#).

Avrop och inköp

- Arvika kommun. [Inköpspolicy \(2014\)](#).

Uppföljning

- Simrishamn kommun. *Plan för avtalsuppföljning (U.å)*.
- Energikontoret Skåne. [Uppföljningsmall från beställning till avtalsslut \(2020\)](#).

Bilaga 3: Referenser

Dokument

- Arvika kommun. 2014. *Inköspolicy*.
- BioDriv Öst. 2020. *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter*.
- BioDriv Öst. 2020. *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter. Bilagor: exempel*.
- BioDriv Öst och Linköpings Universitet. 2020. *Transportupphandling med Sveriges miljömål i fokus*.
- Båstad kommun. U.å. *Inköpshandbok*.
- Dalhammar Carl och Charlotte Leire, Konkurrensverket. 2017. *Långsiktiga effekter av miljöanpassad upphandling*. Uppdragsforskningsrapport 2017:5.
- Energikontoret Skåne. 2019. *Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling – fallstudier från 7 skånska kommuner*.
- Energikontoret Skåne. 2020. *Råd vid framtagande av styrdokument och riktlinjer på hållbarhetsområdet*
- Europeiska Kommissionen. 2016. *Att köpa grönt! En handbok om miljöanpassad offentlig upphandling*. doi: 10.2779/837689.
- Forshaga kommun. 2019. *Rutin för miljöanpassad upphandling*.
- Håbo Kommun. 2014. *Riktlinjer. Bilaga 2: Checklista inför upphandling*.
- Högnäs kommun. 2015. *Högnäs kommuns miljöprogram 2015–2025*
- Högnäs kommun. 2019. *Åtgärdsplan till miljöprogrammet för 2019–2020*.
- Kammarkollegiet. 2014. *Vägledning: Ramavtal och avrop inom LOU och LUF*.
- Energikontoret Skåne. 2019. *Miljökravställning samt uppföljning i offentlig upphandling – fallstudier från 7 skånska kommuner*.
- Konkurrensverket. 2020. *Upphandlingsreglerna - en introduktion*.
- Lindfors, A., Ammenberg, J., Troeng, U. & Torgnyson Klemme, B. Biodriv Öst och Linköpings Universitet. 2020. *Transportupphandling med Sveriges miljömål i fokus*.
- Ljungby kommun. 2020. *Verksamhetsplan För upphandling av fordon och transporter*.
- Malmö stad. 2020. *Livsmedelstransporter*.
- Regeringskansliet. 2016. *Nationella upphandlingsstrategin*.
- Region Värmland. 2019. *Miljökrav i upphandling*.
- Simrishamns kommun. U.å. *Plan för avtalsuppföljning*.
- Simrishamns kommun. 2018. *Rutiner för inköpsverksamheten i Simrishamns kommun*.
- Sveriges Kommuner och Landsting. 2014. *Förtroendevald i upphandlingsprocessen*.
- Upphandlingsmyndigheten. 2016. *Avtalsförvaltning. Vägledning nr 2*.
- Upphandlingsmyndigheten, Konkurrensverket. 2019. *Statistik om offentlig upphandling 2019*. Upphandlingsmyndighetens rapport 2019:5, Konkurrensverket rapport 2019:3.
- Upphandlingsmyndigheten. 2011. *Upphandlingsprocessen steg för steg: Vägledning för upphandlare. Rapport 2011:9*.
- Vägverket. 2006. *Handbok för bättre kommunala tjänsteresor*.
- Växjö kommun. 2018. *Insatsprogram för hållbar upphandling i Växjö kommunkoncern*.
- Älmhults kommun. 2018. *Policy för fordon i Älmhults kommun*.

Örebro kommun. 2014. *Riktlinjer för hållbar upphandling*.

2050 Consulting, Scandinavian Biogas. 2018. *Framtidens kollektivtrafik i Stockholms län. En framtidsstudie över olika drivmedelsval och möjligheter att använda el och biogas i kollektivtrafiken*.

Hemsidor

Energikontor Sydost. U.å. *Lastcykel*. [2020-09-02 <http://energikontorsydost.se/lastcyklar/>]

Klimatkommunerna. Å.u. Klimatnyckeltal för kommuner. [2020-04-29 <https://klimatkommunerna.se/kunskapsbank/planer-och-strategier/inventering/klimatnyckeltal-for-kommuner/>]

Nacka kommun. U.å. Nacka kommuns inköpsprocess. [2020-05-26 https://www.nacka.se/4ac0f7/globalassets/medarbetare/inkop-och-upphandling/dokument/nacka-kommuns-inkopsprocess-v1.5_171001.pdf]

Naturvårdsverket. 2020. *Transporterna och miljön*. [2020-08-25 <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Transporter-och-trafik/>]

Preem. 2020. Hållbara råvaror. [2020-06-11 <https://www.preem.se/om-preem/hallbarhet/hallbara-ravaror/>]

Simrishamns kommun. 2020. *Hur mycket kostar dålig inköpsmognad och bristande avtalsuppföljning?* 25 februari 2020. [2020-02-25 <https://www.simrishamn.se/upphandlingsbloggen/2020/02/25/hur-mycket-kostar-dalig-inkopsmognad-och-bristande-avtalsuppfoljning/>]

Simrishamns kommun. *10 steg för att bli en strategisk inköpsorganisation*. 5 maj 2020. [2020-10-07 <https://www.simrishamn.se/upphandlingsbloggen/2020/05/05/10-steg-for-att-bli-en-strategisk-inkopsorganisation/>]

Suvilehto, Heini-Marja. Konkurrensverket. U.å. *Miljöanpassad upphandling av fordon och transporter - regler och styrmedel kring upphandling av miljöfordon* [2020-05-19] <http://biofuelregion.se/wp-content/uploads/Heini-Marja-Suvilehto-Konkurrensverket.pdf>

Sveriges Kommuner och Regioner. 2020. *Upphandlingsdokument (förfrågningsunderlag), krav*. [2020-05-14 <https://skr.se/demokratiledningstyrning/upphandling/upphandlingsprocessenupphandlingsdokument/upphandlingsdokumentkrav.10279.html>]

Sveriges Kommuner och Regioner. U.å. *Uppföljning upphandlingskontrakt - avtalsuppföljning*. [2020-05-19] <https://skr.se/demokratiledningstyrning/upphandling/strategiskupphandlingforsorjningsstrategi/uppfoljningupphandlingskontrakt.29056.html>

United Nations Development Programme (UNDP). 2020. *Mål 12 – Hållbar konsumtion och produktion*. [2020-05-27 <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-12-hallbar-konsumtion-och-produktion/>]

Upphandlingsmyndigheten. U.å. *Alternativa drivmedel*. [2020-08-13 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/stall-hallbarhetskrav/for-don-och-transport/godstransporter/godstransporter/alternativa-drivmedel/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2018. *Behovet*. [2020-05-07 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/omraden/dialog-och-innovation/innovation-i-upphandling/innovationsupphandling-steg-for-steg/behovet/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Få en överblick av inköpen med spendanalys*. [2020-05-12 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/organisera/strategiskt-inkopsarbete/inkop-som-styrmedel/steg-2/fa-en-overblick-over-organisationens-inkop/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Funktionskrav i upphandling*. [2020-05-15 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/omraden/dialog-och-innovation/funktion/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Grund för utvärdering*. [2020-05-19 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/upphandla/Processen-for-LOU/upphandlingen/Utforma-upphandlingsdokument/anbudsutvardering/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Information om upphandlingen och administrativa villkor*. [2020-05-13 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/upphandla/Processen-for-LOU/upphandlingen/Utforma-upphandlingsdokument/administrativa-villkor/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2018. *Intern styrning*. [2020-05-22 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/upphandla/Processen-for-LOU/avtalsforvaltning/genomfor-uppfoljningen/intern-styrning/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2018. *Kollektivtrafikmyndigheten i Västernorrlands län, Kollektivtrafik*. [2020-05-11 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/omraden/dialog-och-innovation/dialog/exempel-dialog/kollektivtrafikmyndigheten-i-vasternorrlands-lan-kollektivtrafik/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Kontraktsuppföljning*. [2020-05-19 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/upphandla/Processen-for-LOU/upphandlingen/Utforma-upphandlingsdokument/kontraktsuppfoljning/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Kontraktsvillkor*. [2020-05-14 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/upphandla/Processen-for-LOU/upphandlingen/Utforma-upphandlingsdokument/kontraktsvillkor/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Krav på föremålet för upphandlingen*. [2020-05-14 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/upphandla/Processen-for-LOU/upphandlingen/Utforma-upphandlingsdokument/krav-pa-foremalet/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2017. *Krav på olika nivåer* [2020-05-25 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/stall-hallbarhetskrav/om-kriterierna/kravnivaer/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2018. *LCC-verktyg*. [2020-08-20 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/omraden/lcc/lcc-kalkyler/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Marknadsanalys*. [2020-05-12 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/omraden/dialog-och-innovation/dialog/marknadsanalys/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2020. *Miljöspendanalys*. [2020-08-20 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/verktyg/miljospendanalys/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2020. *Regler för användning av märkning*. [2020-08-20 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/upphandla/om-upphandlingsreglerna/om-lagstifningen/regler-for-anvandning-av-markning/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2018. *Sollentuna kommun, flyttjänster*. [2020-05-11 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/omraden/dialog-och-innovation/dialog/exempel-dialog/sollentuna-kommun-flyttjanster/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2017. *Steg 4. Prioritering av mål sam förberedelser för ett inköpsstrategiskt arbetssätt*. [2020-05-22 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/organisera/strategiskt-inkopsarbete/inkop-som-styrmedel/steg-4/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2018. *Steg 2 Analys av organisationens inköp*. [2020-04-29 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/organisera/strategiskt-inkopsarbete/inkop-som-styrmedel/steg-2/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Särskilda kontraktsvillkor*. [2020-05-25 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/upphandla/om-upphandlingsreglerna/om-lagstifningen/sarskilda-kontraktsvillkor/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2017. *Ta fram relevanta styrdokument*. [2020-04-22 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/organisera/strategiskt-inkopsarbete/inkop-som-styrmedel/steg-1/styrdokument/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Tidig dialog*. [2020-05-12
<https://www.upphandlingsmyndigheten.se/omraden/dialog-och-innovation/dialog/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Tilldelningsbeslut*. [2020-05-19
<https://www.upphandlingsmyndigheten.se/upphandla/Processen-for-LOU/upphandlingen/tilldelningsbeslut/>]

Upphandlingsmyndigheten. 2019. *Utforma upphandlingsdokument*. [2020-05-13
<https://www.upphandlingsmyndigheten.se/upphandla/Processen-for-LOU/upphandlingen/Utforma-upphandlingsdokument/>]

Lagar och förordningar

Lag (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.

Lag (2016:1145) om offentlig upphandling.

Lag (2011:846) om miljökrav vid upphandling av bilar och vissa kollektivtrafiktjänster.

Förordning (2017:1334) om klimatbonusbilar.

Muntliga källor

Catharina Piper, Moll Wendén. 2020. *Heldagsutbildning inom energi- och klimatsmart upphandling av fordon och transporttjänster 2020-06-09*.

SKL Kommentus. 2020. *Telefonsamtal 2020-04-20*.

Länsstyrelsen
Värmland

Länsstyrelsen Värmland, 651 86 Karlstad, 010-224 70 00
www.lansstyrelsen.se/varmland